

Avishistorie har vært en omfattende sjanger fra mindre hefter i et jubileumsår til forskningsbaserte bøker på flere hundre sider

“None of Us Are Historians. We Are Journalists.” Newspaper History Between Journalism and Academic Literature.

Abstract: *This article provides an overview of 106 books and booklets on the history of specific Norwegian newspapers published between 1970 and 2023. We map which newspapers have been covered, when the publications were released, and the backgrounds of the authors. One of our key findings is that the number of such publications has declined sharply in recent years. We also analyze the extent to which these works include what we term “non-fiction features”—such as the use of sources and references—and compare this with practices in the field of local history. Former editors and journalists authored the largest proportion of the publications, and their works tend to show less incorporation of non-fiction features. Finally, we analyze the prefaces and epilogues of books written by editors and journalists, many of whom employ various rhetorical strategies to distance themselves from the notion that they have produced a historical work. Several assert that they write history in a “journalistic form,” though this is seldom clearly defined.*

Keywords: Newspaper history, Historiography, Nonfiction features, History writing, Journalism

FAGFELLEVDERT

«Ingen av oss er historikere. Vi er journalister.»¹

Avishistorie mellom journalistikk og faglitteratur

Sammendrag: Artikkelen etablerer en oversikt over 106 avishistorier om norske aviser utgitt fra 1970 til og med 2023. Vi kartlegger hvilke aviser det er skrevet om, når utgivelsene kom, og hva slags bakgrunn forfatterne har hatt. Ett funn er at antallet slike utgivelser har gått kraftig tilbake de senere årene. Videre analyserer vi omfanget av det vi kaller faglitterære trekk, som kilder og litteraturføringer, og vi sammenligner særlig med lokalhistoriefeltet. Tidligere redaktører og journalister er forfattere av den største andelen av utgivelsene, og disse kjennetegnes av svakere innslag av faglitterære trekk. Til slutt analyserer vi for- og etterordene i avishistorier som er skrevet av redaktører og journalister. Mange av avishistoriene synliggjør at skribentene på mange forskjellige måter distanserer seg fra det faktum at de har utført et historisk arbeid. Flere argumentere for at de skriver historie i en «journalistisk form», men hva det innebærer, blir sjelden avklart.

Stikkord: Avishistorier, Historiografi, Faglitterære trekk, Historieskriving, Journalistikk

Per Overrein
Førstelektor
Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet
per.overrein@ntnu.no

Roar Madsen
Førstelektor
Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet
roar.madsen@ntnu.no

Innledning

Tittelsitatet er fra forfatterforordet i en av 106 avishistorieutgivelser i perioden 1970–2023 som denne artikkelen skal undersøke. Sitatet uttrykker en forklaring på eller legitimering av det å skrive avishistorie på journalistiske premisser. Artikkelens overordnede spørsmål er: Hva kjennetegner norske avishistorieutgivelser i perioden 1970–2023? Dette analyseres med følgende forskningsspørsmål:

- Hvem skriver avishistorie, og hvor omfattende har sjangeren avishistorie vært?
- Hvordan forholder forfatterne seg til faglitterære trekk og normer?
- Hvordan omtaler avishistoriene historieskriving og hensiktene med utgivelsene?

Artikkelen er historiografisk², med tre siktemål. Det første er å få kartlagt omfanget empirisk, tidspunkt for utgivelsene og hvilke aviser de omhandler, forfatterne og deres bakgrunn. Det andre er å analysere i hvilken grad disse utgivelsene forholder seg til *faglitterære trekk* som fremmer etterprøvbarehet, pålitelighet og kumulativ og kontekstsynlig kunnskapsutvikling. Vi bruker også begrepet *faglitterære normer* i vår drøfting, der vi språklig og faglig mener det blir et mer presiserende og dekkende begrep. Den siste målsettingen er å analysere utvalgte forord og etterord skrevet av journalister og redaktører for å avdekke hensikten med utgivelsene og hvordan de forholder seg til det å skrive historie. Våre metodiske

valg beskrives kort i underkapitlet «Vår framgangsmåte». Metodiske valg utover denne generelle omtalen framkommer der disse blir anvendt.

Aviser har vært en svært sentral del av norsk offentlighet og meningsdanning. Det har blitt gitt ut mange historiebøker om disse avisene, men de har ikke blitt systematisk og samlet undersøkt. I tillegg har avisene i seg selv gjennomgått store forandringer. Derfor er en slik undersøkelse av betydning både for å forstå avishistoriesjangeren og som et mulig utgangspunkt for videre tematiske undersøkelser av denne sjangeren.

Lokal- og regionalhistoriefeltet vil være et sammenligningsgrunnlag. Forskning om lokalaviser og lokaljournalistikkens posisjon og begrepet *avisidentitet* er viktige for å forstå hvorfor avishistorieskrivingen har vært i tilbakegang de senere årene.

Hva regner vi som avishistorie?

Undersøkelsen omfatter utgivelser om enkeltaviser med alle typer nedslagsfelt – lokalaviser, regionaviser og riksaviser. Et lite antall utgivelser om flere aviser som har blitt til én, ved nedleggelser eller fusjoner, er inkludert. Vi har utelukket utgivelser om fagpresseaviser som *Forsvarets Forum*³ og *Journalisten*⁴ og den elektroniske avisen *Tele Tidende*⁵, som var et forsøk med teledata etablert av det daværende Televerket med *Bergens Tidende* som deltaker. Historien til aviskonsern, pressebyråer eller litteratur som omhandler pressen som *kollektivt fenomen*, er ikke tatt med i undersøkelsen. Det samme gjelder historisk orienterte og ofte spesifikt temainnrettede artikler, rene jubileumsutgaver av gamle avisoppslag og litteratur som omhandler betydelige mediepersonligheter. I noen tilfeller er bøker som har en dominans av lokalhistorie, sett gjennom avisens spalter,⁶ tatt med, selv om det kan diskuteres om de kan regnes som *avishistorie* i vår betydning av begrepet.

De 106 avishistorieutgivelsene (empirien) ble identifisert ved søk på Oria (tidligere Bibsys) på alle norske fagbibliotek for kategorien bøker i perioden 1970 til og med 2023. Søketermene var «avishistorie» og «pressehistorie». Det første søket gav 66 treff og det andre 573 treff i september 2024 i alle kategorier. Tilsvarende søk i Nasjonalbibliotekets nettbibliotek gav 919 treff på «pressehistorie» under kategorien faglitteratur og 340 treff på «avishistorie».⁷ Etter å ha gått gjennom treffmengden og ekskludert arbeider som ikke ligger innenfor vår avgrensning av avishistorie, stod vi igjen med 106 utgivelser i årene 1970–2023. 18 aviser har fått gitt ut sin historie flere ganger og en fusjonert avis hele fire ganger, der utgivelsene dekket ulike tidsepoker.⁸ Ved utgangen av 2022 ble det utgitt 245 aviser med minst én utgave per uke.⁹ De 106 utgivelsene omhandler dermed en stor del av den eksisterende avisfloraen mellom 1970 og 2023, og de har et samlet omfang på i underkant av 25 000 sider.

Vår empiri omfatter naturlig nok langt flere avishistorier enn de henholdsvis ca. 60 og 66 som kunne identifiseres ut fra forarbeidene til Norsk presses historie¹⁰ og en noe senere oversikt fra 2005.¹¹ Ambisjonen er at empirien vår skal omfatte *alle* utgivelser innenfor våre definerte kriterier.

Et tilsvarende søk etter avishistorier utgitt før 1970 viser 19 utgivelser.¹² Den eldste historien var utgitt av avisen *Varden* ved 25-årsjubileet i 1899¹³ og kan regnes som den første norske avishistorien, ut ifra vår definisjon av avishistorie. Av disse 19 avishistoriene er det bare to aviser som ikke har fått skrevet sin historie på nytt etter 1970. Dette gjelder *Hamar Stiftstidende*, som ble nedlagt i 1971/1972,¹⁴ og avisen *Den Constitutionelle* (utgitt fra 1836 til 1847)¹⁵ som fikk sin historie skrevet i 1943. Den avisen som har gitt ut sin historie flest ganger, er *Hamar Arbeiderblad* med fem utgivelser, den siste i 1985.¹⁶ Tre av disse utgivelsene er ikke blant de undersøkte avishistoriene fordi de er utgitt før 1970. Ingen utgivelser før 1970 er omtalt utover ovenstående avsnitt. Vi har likevel utarbeidet en egen litteraturliste over avishistorieutgivelser før 1970.

Vår framgangsmåte

Studien hviler på ulike klassifiseringer av avishistoriene og av forfatterne som har skrevet dem. Flere av kategoriene følger det vanligste klassifiseringsprinsippet, det vil si de er aristoteliske – entydige og gjensidig utelukkende.¹⁷ Dette gjelder klassifiseringene av avisene etter oppstartsår, avisene etter ca. opp-lagsstørrelse ved utgivelsestidspunktet for avishistorien, og avishistoriene etter omfang og utgivelsesår. I utvalgte tilfeller kommer slike klassifiseringer til uttrykk i deskriptiv statistikk i frekvenstabeller, noen ganger også med tekstlige fortolkninger av tendenser som synes å være tydelige. Andre klassifiseringsvalg er mindre entydige, dette gjelder for eksempel klassifiseringen av forfattere etter deres bakgrunn og forhold til den avisen de skriver om. Ettersom denne klassifiseringen er vesentlig for artikkelen, har vi beskrevet valgene vi har gjort der klassifiseringene blir brukt. Fortolkningen av samvariasjon gjøres i tekstlige kommentarer til tabellen som oppsummerer observerte faglitterære trekk ved avishistoriene skrevet av ulike kategorier forfattere. Analysen av bruk av faglitterære trekk inneholder også en tradisjonell kvalitativ tekstanalytisk gjennomgang av forord eller etterord. Denne gir grunnlag for å vurdere journalistene eller redaktørenes intensjoner, siktemål eller ambisjoner for avishistoriene, og deres syn på om utgivelsen regnes som historieskriving, lokalhistorie eller journalistikk. Denne delen av analysene har hermeneutiske innslag, der kontekstene som trekkes inn, hovedsakelig er avis- og mediehistorisk, lokalhistorisk, men også i noen grad vitenskapsteoretisk knyttet til hva historie er.¹⁸

Noen perspektiver på avishistorie

Det massive flertallet av de omskrevne avisene er lokal- eller regionalaviser, derfor er lokal- og regional-historiefeltet et relevant sammenligningsgrunnlag. I svært mange avishistorier markeres det ofte at historien til avisen også er *lokalhistorie*.

Lokalhistorie defineres gjerne som studier av fortiden til et lokalsamfunn¹⁹ eller en region der lokal-samfunnet både er initiativtaker til studiet, gjenstand for undersøkelsen og i siste instans mottaker av det ferdige produktet.²⁰ Lokalhistorie er en akademisk forskningsgren fordi initiativet kommer *ovenfra*, for eksempel fra en lokal institusjon. Likevel er lokalhistoriefeltet langt mer tvetydig. En betydelig del blir båret fram *nedenfra* ved at initiativet til forskningen har mer eller mindre folkelig støtte for eksempel fra lokale historielag. Denne særegenheten er blitt omtalt som lokalhistoriens janusansikt, der ett blikk er vendt mot akademiske miljøer av profesjonelle historikere og ett er vendt mot de entusiastiske amatør-forskerne.²¹ Andre regner dette som ulike roller som må spilles for å skape lokalhistorie.²² Lokalhistoriske arbeider kan «overvåkes» av en bokkomité med representanter fra oppdragsgiveren, mens forfatteren sikres faglig frihet gjennom kontraktsformuleringer.²³ I det lokalhistoriske miljøet er et hovedkriterium for å regnes som profesjonell at forfattere har hovedfag/mastergrad i historie eller tilgrensende fag.²⁴

På det lokalhistoriske feltet hadde nesten tre fjerdedeler av by- og bygdehistorieforfatterne på begynnelsen 1990-årene «akademisk skolerung»,²⁵ de fleste av dem hadde avslutta universitetsutdanning med hovedfag i historie. Hovedfaget ble fra studieåret 2003–2004 erstattet med mastergrad som høyere akademisk grad. Tendensen til at by- og bygdehistorikerne hadde høyere grads utdanning, var da blitt ytterligere forsterket. I 2002 hadde 78 prosent universitet- eller høgskoleutdanning, de fleste med historie hovedfag eller tilsvarende. Bare noen få hadde lavere grads utdanning.²⁶ Som vi senere skal se, har det lokalhistoriske feltet en lengre akademisk tradisjon enn det avishistoriske, og akademiseringen startet tidligere på det lokalhistoriske enn på det avishistoriske feltet.²⁷

Lokalhistorie kan også være historien til et enkeltaspekt ved lokalsamfunnet, noe som også omtales som sektorhistorie. Dette kan være en bestemt sosial eller kulturell gruppe, lokale institusjoner og organisasjoner, eller lokale næringer og bedrifter.²⁸ De fleste avishistorier vil begynne seg i den siste kategorien,

men det kan stilles spørsmål ved om de skal omtales som sektorhistorie eller bedriftshistorie. I utvalget er også historiene til riksaviser og regionaviser, og disse kan ligne mer på bedriftshistorie.

Det store flertallet av avishistoriene handler om aviser med lokal- og regionaljournalistisk hovedprofil. Journalistikken i disse er tiltenkt en viktig publisistisk og samfunnsmessig rolle i lokaldemokratiet, særlig gjennom å bygge lokal identitet og tilhørighet. Etter partipressens avvikling ble den lokale rollen i aviser og mediehus forsterket.²⁹ Dette er blitt omtalt som lokalavisenes motsetningsfylte dobbeltrolle som både lim og lupe i lokalsamfunnet. Limet er identitetsbygging, mens lupen er det kritiske blikket på lokalsamfunnet.³⁰ På tross av idealene har lokaljournalistikken ofte blitt kritisert for ikke å fylle den siste rollen – som en kritisk gransker av (lokale) makthavere.³¹ Rollen som lokale identitetsbyggere, med en tydelig patriotisme for lokalsamfunnet, er langt mer framtrædende i flere av avishistoriene.

I USA har det vært omfattende avisdød,³² ofte omtalt som direkte eller indirekte konsekvenser av digitaliseringen. I Norge har antallet aviser holdt seg nokså stabilt, men det har foregått sterk rasjonalisering i mediekonsernene. Disse har innført omfattende stoffdeling og digitale fellestjenester for sine konsernaviser. Avisene går dermed i retning av å være lokale medieportaler knyttet opp mot «en felles server drevet av konsernet».³³ Slik sett blir lokaljournalistikken utfordret av digitalisering, globalisering og de nye nettverksamfunnene. De lokale mediene er i mindre grad enn større medier knyttet til andre nettaktører, og de havner i utkanten av større medienettverk. Samtidig flyttes makt ut av lokalsamfunnet gjennom sentralisering og kommunesammenslåing, noe som kan utfordre lokaljournalistikken og gi lokalavisene mindre sosial kapital å spille på. Annonserer ønsker også aviser med størst mulig dekningsgrad, dermed rettes også journalistikken seg vekk fra leserne i rurale områder med liten varehandel.³⁴

De nye nettverkssamfunnene bidrar også til å endre tids- og stedsidentifikasjonen hos leserne, noe som kan svekke den lokale identiteten. Konstruksjonen av det felles lokale minnet og av identitet skjer like gjerne på Facebook og andre medieplattformer som i lokalavisen. Dermed utfordres den enkelte lokalredaksjonen i arbeidet med sin egen identitet som mediehus, og vi får «en lokalforståelse på glid»,³⁵ noe som kan utfordre nærhetsidealet til lokaljournalistikken og *avisidentiteten* i redaksjonene og blant leserne.

Man må anta at utgivelser av avishistorier både fordrer sterk redaksjonell identitet, god økonomi og et publikum med tilknytning til avisen og dens historie. I den grad noen av disse elementene svekkes, er det rimelig å anta at dette også utfordrer avishistorie som sjanger og faglitterært felt og kan resultere i færre avishistorieutgivelser. Dette kommer vi tilbake til.

Avishistoriene og avisene de omhandler

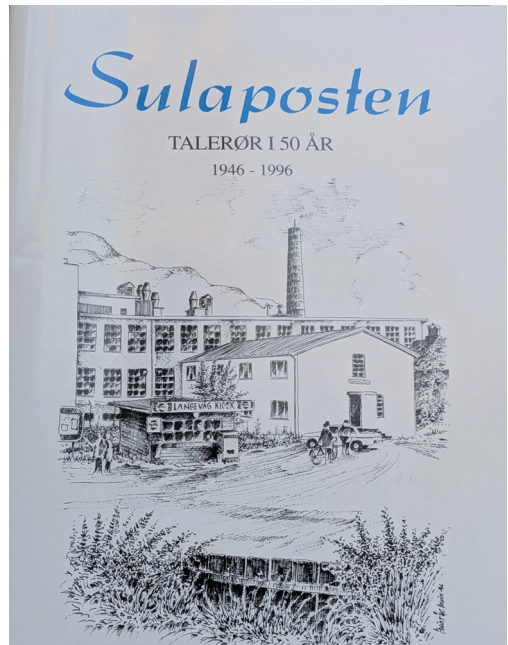
I ca. fire av ti utgivelser omtales aviser som ble grunnlagt før 1900, og bare ca. én av fire ble grunnlagt etter 1925. Det tunge innslaget av utgivelser om tidlig etablerte aviser er ikke overraskende. Det omfatter for eksempel én eller flere utgivelser om riksdekkende aviser som *Aftenposten*, *Arbeiderbladet* (senere *Dagsavisen*) og *Dagbladet*, og store regionaviser som *Adresseavisen*, *Bergens Tidende*, *Fædrelandsvennen* og *Stavanger Aftenblad*. Dette er aviser som har eller har hatt høye opplagstall etter norsk målestokk, og som har rådd over betydelige ressurser. I tillegg er alle disse nevnte avisene tidligere meningsbærende partiaviser, og det kan tenkes at slike aviser generelt har vært mer tilbøyelige til å prioritere avishistorieutgivelser enn andre aviser. Utgivelsestidspunktet for avishistoriene gir også en vesentlig delforklaring på at en stor del av utgivelsene kom som en del av markeringen av større og mindre jubileer.³⁶ Det finnes selvfølgelig også unntak fra dette «jubileumsmønsteret», for eksempel den for lengst nedlagte avisa *Orienterings* historie.³⁷ I de alle fleste tilfeller kommer utgivelsene på initiativ fra ledelsen i avisene, som da er både oppdragsgiver for og mottaker av avishistoriene. Det viktigste og mest kjente unntaket fra denne regelen er *Aftenpostens* historie fra 1974.³⁸ Den ble utgitt av det politisk venstreorienterte Pax for-

lag – konservative *Aftenpostens* ideologiske rivaler.

Ikke uventet handler nærmere én av fire avishistorier om aviser med opplagstall nærmest mulig utgivelsesåret på 30 000 eller mer, som er storaviser i norsk målestokk. Når vi sammenholder dem med et vesentlig innslag av utgivelser om aviser med opplag mellom 20 000 og 30 000, betyr dette at landets store og mellomstore aviser er tilnærmet «fulldekket» av avishistoriske utgivelser. Det er ikke overraskende ut fra at disse avisene gjennomgående – iallfall i perioder – har rådd over store ressurser. I noen tilfeller har også store og mellomstore aviser mer enn én avishistorieutgivelse i perioden fra 1970 til og med 2023. På den andre siden handler også i overkant av en tredjedel av utgivelsene om aviser som har under 10 000 i opplag. *Nordlands Avis* er den avisen med lavest opplag som har fått utgitt sin historie.³⁹ Avisen hadde da et opplag på så vidt under 1400. Flere aviser med svært lave opplagstall, mellom 2000 og 3000, har også fått utgivelser. Det gjelder for eksempel *Fjuken*⁴⁰ og *Andøyposten*.⁴¹ De fleste, men slett ikke alle utgivelsene om små lokalaviser er publikasjoner med svært lave sidetall. Unntakene er for eksempel utgivelsene om *Svalbardposten*⁴² og *Sykkylvsbladet*⁴³, som begge hadde tett oppunder 3000 i opplag. Disse to utgivelsene var på henholdsvis 198 og 173 sider.

De mange lokal- og regionalavishistoriene gjør at aviser med utgiversted i alle fylker som eksisterte før regionreformen⁴⁴, er representert. De tre fylkene Oslo, Nordland og Oppland rommer utgiverstedene til ca. en tredjedel av avishistoriene. At Oslo ligger på topp med 13 aviser med 15 utgivelser, kan forklares med at både riksavisene og de meningsbærende avisene kommer ut der. I motsatt ende ligger utgivelser om aviser utgitt i Finnmark, Troms, Nord-Trøndelag, Sogn og Fjordane, Agderfylkene og Telemark. Historien til de få store riksavisene og en liten gruppe andre landsdekkende aviser er unntaket fra dominansen av avishistorier om lokal- og regionalaviser.

Det er stort spenn i avishistorienes omfang. Den *korteste* er historien til *Brønnøysunds Avis*, den strekker seg over en periode på 50 år og er et 15-siders hefte, utgitt ved avisjubileet.⁴⁵ Det er 30 utgivelser på under 100 sider, disse utgivelsene utgjør en drøy fjerdedel av avishistoriene. Det største arbeidet er verket om *Tønsbergs Blad* på over 1000 sider fordelt på to bind.⁴⁶ Arbeidet fikk en kronologisk hovedinndeling, men har flere hundre tematiske underkapitler med stoff hentet fra avisårgangene. Verket måtte nødvendigvis bli omfattende ettersom *avishistorien* først og fremst ble skrevet med bakgrunn i avisens nyhetsoppslag og samtidig fikk betydelige innslag av ren byhistorie. Det dominerende ble byens historie basert på avisens nyhetsoppslag. Avishistoriene til for eksempel *Stjørdalens Blad* fikk også et dominerende innslag av lokalhistorie, så sterkt at selve avishistorien til tider ble lite synlig.⁴⁷ Andre avishistorier kan være faksimiler av avisens samtidige lokaljournalistikk, med innslag av avishistorie. Dette gjelder for eksempel historien til *Moss avis*⁴⁸ og andre bindet til *Drammens Tidende og Buskerud Blad*⁴⁹, der nyhetsoppslag ble gjengitt fra dag til dag. I disse tilfellene kan kvalitetene som avishistorie diskuteres. I andre tilfeller, som

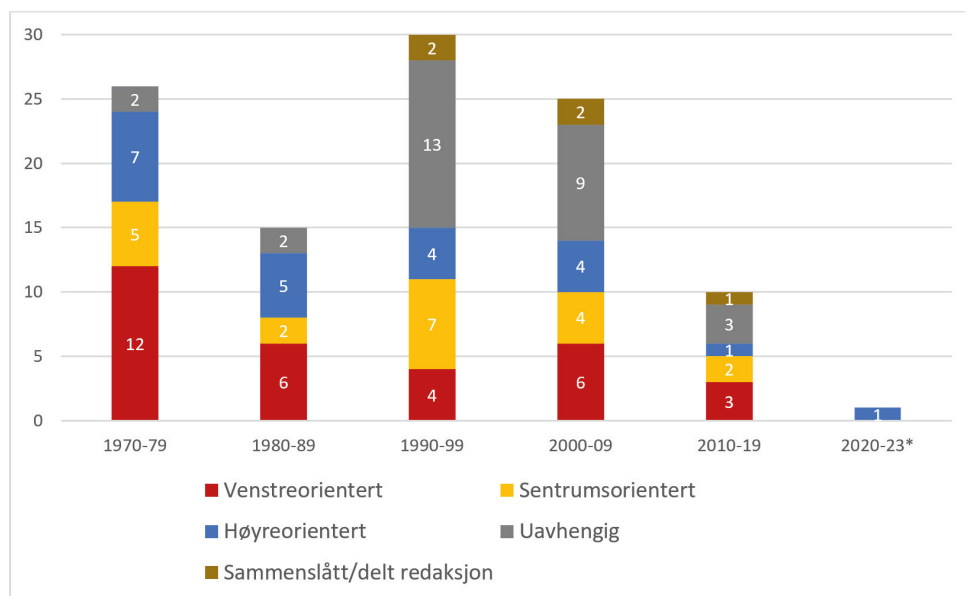
Sulapostens historie er et 52 siders hefte som ble utgitt i 1996

for eksempel i historien til *Eidsvold Blad*,⁵⁰ kan hensikten være det som tittelen signaliserer: å utgi *nyhetsglimt* fra avisårgangene, men samtidig ha betydelige innslag av avisens egen historie.

Andre utgivelser kjennetegnes av at den samtidige journalistikken og den lokalhistoriske konteksten blir brukt til å bygge opp under en helhetlig avishistorie. Dette gjelder avishistoriene til for eksempel *Oppland Arbeiderblad*⁵¹, *Tidens Krav*⁵², *Finnmarken*⁵³, *Asker og Bærums budstikke*⁵⁴ og *Varden*⁵⁵, for å nevne noen. I motsetning til arbeider som ble til hovedsakelig som en fortettet gjengivelse av det fortidige avisinnholdet, er disse arbeidene sammenhengende avishistoriske tekster.

Rundt tre av fire avishistorieutgivelser handler om aviser som har vært partiaviser eller aviser med ideologisk forankring i ulike tidsintervaller innenfor partipresseepoken. Siden utgivelsestidspunktene strekker seg over en periode på mer enn 50 år fra og med 1970, er det også slik at mange utgivelser handler om aviser som *fremdeles* var partiaviser da avishistoriene ble utgitt.⁵⁶ I stolpediagrammet nedenfor er avishistorieutgivelsene sortert kronologisk etter utgivelsestiår, og historisk politisk tendens er indikert med fargekoder. Ettersom tidligere partitilhørighet for de omskrevne avisene ikke er vesentlig for artikkelens hovedsiktemål, har vi grovt kategorisert avisenes historiske orientering som venstre-, høyre- eller sentrumsorientert – eller som uavhengige. De få tilfellene av avishistorieutgivelser for aviser med partipolitisk «delt» redaksjonell styring eller for sammenslåtte aviser som historisk hadde ulik politisk orientering, har vi slått sammen og skilt ut i en egen kategori.

Figur 1. Avishistorieutgivelser 1970 -2023, historisk politisk tendens, n=106

I det kortere intervallet mellom 2020 og 2023 kom bare én avishistorie, men vi har likevel valgt å definere denne perioden som eget tidsintervall.

Et klart flertall av utgivelsene om partiaviser handler om aviser som før eller på utgivertidspunktet var organer for de tre største partipressegruppene. Historieutgivelser om Arbeiderpartiets tidligere aviser er

mest tallrike (29), fulgt av utgivelser om Høyres (19) og Venstres (15) tidligere aviser. Senterpartiets aviser var langt færre, og fire utgivelser handler om dem. Her må det bemerkes at Senterpartiets viktigste tidligere partiavis, *Nationen*, ikke er blitt omskrevet i en avishistorie. Dette i motsetning til «nummer en-organene» for Arbeiderpartiet, Høyre og Venstre. Partiaviser med tidligere delt partiloyalitet (Senterpartiet og Høyre eller Venstre og Det nye Folkepartiet (DnF)) finnes også blant historieutgivelsene. Det er også gitt ut avishistorier om organer for tidligere partier. Dette gjelder Kjos Fonn (2011), som handler om den tidligere SF-avisen *Orientering*, og Skjeseth (2011), som handler om det tidligere AKP-organet *Klassekampen*.

Figur 1 viser at under én av fire avishistorier kom ut i 1970-årene, at flest kom ut i 1990-årene, og at færrest kom ut i perioden 2010–2019. Vi har ikke ambisjoner om å konkludere om hvorfor så mange utgivelser kom i 1990-årene, eller hvorfor så få kom ut fra og med 2010. I de to periodene fra og med 2010 er bare elleve avishistorier utgitt, og av dem er bare en utgitt så langt i 2020-årene.⁵⁷

En forklaring på at vi fikk mange utgivelser 1990-årene, kan være at kombinasjonen av mange hundreårsjubileer for avisene og den sterke trenden med konsernoppkjøp av aviser fremmet avishistorieutgivelser. Det siste kan både ha gjort historieskriving i forkant av oppkjøp eller historieskriving som del av «pakka» ved konsernoppkjøp til aktuelle handlingsmønstre. Det relativt lave antallet utgivelser fra 2010 til 2023 kan muligens forstås som resultat av at store og mellomstore aviser i svært stor grad tidligere hadde gitt ut avishistorier, slik at terskelen for flere utgivelser ligger høyere. Forklaringen kan også være at avisøkonomien var vanskeligere. Det kan også tenkes at papiravisen og den redigerte e-avisen bar i seg en sterkere identitetsskapende funksjon både for redaksjonen og leseren enn tilfeldige klikk på avisenes nettsider gjør. Dermed kan det tenkes at en svakere lokal/redaksjonell *avisidentitet*, som vi tidligere omtalte, har svekket «presset» fra avisens medarbeidere/ansatte på å skrive avisens historie. Dette har denne artikkelen ingen ambisjoner om å undersøke videre.

Ut fra dette er det sannsynlig at det vil komme få avishistorieutgivelser de kommende årene, iallfall finansiert av aviser eller konserner. I tilfelle gjenstår utgivelser finansiert av forskningstid ved universiteter og høyskoler som en mulighet. Ettersom avis- eller pressehistoriske forskningsmiljøer i Norge er små og universitetssektoren i dag rammes av betydelige nedskjæringer, virker det lite trolig at dette skal resultere i særlig mange utgivelser.

Tung mannsdominans blant forfatterne

To av 106 utgivelser er uten identifisert forfatter, og det er en *massiv* mannsdominans blant forfatterne. Bare tre utgivelser har en kvinne som eneforfatter. Den første kom i 1988 og tematiserte *Aftenpostens* ukeavis *Ukens Nytt*.⁵⁸ De to siste (2010 og 2011) handler om den nedlagte SF-avisen *Orientering*⁵⁹ og lokalavisen *Grenda*.⁶⁰ En kvinne har vært medforfatter sammen med en mann,⁶¹ og i et felles studentarbeid om lokalavisen *Fjordabladet* var to av fem forfattere kvinner.⁶²

Vi skal se at svært mange forfattere var eller hadde vært journalister eller redaktører med eller uten andre kvalifikasjoner. Ved valg av forfattere er det sannsynlig at oppdragsgiverne ønsket seg personer med lang fartstid i avisen. For de tidligst utgitte avishistoriene i vår periode betydde det sannsynligvis personer med fartstid i hvert fall gjennom 1960-årene. I 1960 var bare 13 prosent av de 948 medlemmene i Norsk Journalistlag kvinner, i 1991 var kvinneandelen steget til 31 prosent av noe over 5600 medlemmer, mens tallene fra 2021 viste i overkant av 45 prosent.⁶³ Kjønnsubalansen var enda sterkere blant redaktørene. Så sent som i 2006 var bare 17 av 161 ansvarlige redaktører i avisene kvinner,⁶⁴ og andelen var nok lavere i tiårene før. Året etter var *Dagbladet* den eneste av de 30 største avisene som hadde kvinnelig redaktør.⁶⁵ På bakgrunn av den svært lave kvinneandelen tidlig i perioden vil det trolig ha vært svært få kvinnelige journalister eller redaktører som kunne engasjeres internt. De senere avishistorie-

utgivelsene i perioden kom da et betydelig antall kvinner var journalister, mens redaktørene fremdeles i svært dominerende grad var menn. Få kvinner å velge blant kan da alene neppe forklare den massive mannsdominansen. Dette aktualiserer en antakelse om at en hegemonisk mannskultur hang igjen som etterslep også etter at kvinnene kom inn i avisverdenen i større antall.

Bakgrunnen til forfatterne

Vi har kartlagt utdanningen, kvalifikasjonene, yrkesbakgrunnen og tilknytningen forfatterne hadde til avisene de skrev om da avishistoriene ble gitt ut. Vi har gjort omfattende søk i Nasjonalbiblioteket, Oria, Store norske leksikon, Lokalhistoriewiki, Wikipedia og Facebook, i tillegg til målrettede googlesøk på navn. Etter hvert som komplikasjonene omkring klassifiseringen ble tydelige, justerte vi til fem kategorier.⁶⁶ Alle klassifiseringene er gjort ut fra opplysningene som var tilgjengelige på eller så nært utgivelsestidspunktet som mulig. Klassifiseringene er gjort ut fra eneforfattere eller der minst én medforfatter tilfredsstiller kriteriene. Forfatterkategoriene er:

0: Forfatter ukjent

- 1: **Forsker(e)** – Har høyere grads utdanning i historie eller et samfunnsfag og tilknytning til universitet/høgskole.
- 2: **Lokalhistoriker(e)/historiker(e)** – Har høyere grads utdanning i historie eller et samfunnsfag eller har skrevet lokalhistorie/historie/sakprosa i betydelig omfang og har yrke utenfor journalistikken, men kan ha vært journalist/redaktør eller sittet i eller tidligere ha vært i ledelsen for et avishus/en presseorganisasjon.
- 3: **Journalist(er)/redaktør(er)** – Er journalist/redaktør da boken ble skrevet, eller har permisjon eller er pensjonert fra denne posisjonen. Kan ha varierende høyere utdanningsbakgrunn og kan ha skrevet lokalhistoriske arbeider.
- 4: **Annen bakgrunn** – Er for eksempel student, lærer, museumsansatt, skjønnlitterær forfatter eller har teknisk-administrativ rolle i avissektoren.

Underveis i studien fant vi det tjenlig i noen sammenhenger å slå sammen kategoriene 1 og 2 slik at avishistorier med kjent forfatter fordelte seg på tre kategorier: 1) forskere/(lokal-) historikere, 2) journalist(er)/redaktører og 3) annen bakgrunn – se tabell 1.

Tabell 1. Avistilknytning etter forfatterbakgrunn

Forfatterbakgrunn	Journalist/redaktør	Forsker/historiker	Andre	Alle kategorier
Tidligere/tilknyttet avisen	65 (97 %)	6 (21 %)	6 (60 %)	77 (73 %)
Ikke tilknyttet avisen	2 (3 %)	23 (79 %)	4 (40 %)	29 (27 %)
Totalt	n = 67 (100 %)	n = 29 (100 %)	n = 10 (100 %)	N= 106 (100 %)

Tabellen ovenfor viser at personer som hadde eller hadde hatt en tilknytning til avisen de skrev om, var forfattere av 73 prosent eller nesten tre av fire utgivelser.⁶⁷ Denne undersøkelsen tar utgangspunkt i utdannings- og yrkesbakgrunnen og tidligere forfatterskap da avishistorien ble skrevet. Vi har også

undersøkt hvilke andre roller forfatterne hadde da avishistorien ble utgitt. Det store flertallet av forfatterne hadde vært journalister eller tidligere redaktører. Forfatterinnslaget av tidligere journalister eller redaktører er høyere enn det som kan leses ut av tabellen. Flere forfattere som hadde vært journalister eller redaktører, er blitt klassifisert som historikere fordi de har publisert hovedsakelig lokalhistorisk sakprosa i vesentlig omfang. I de tre tilfellene der forfatteren ikke var oppgitt, er det mest sannsynlig at de hadde et ansettelsesforhold eller styreverv i avisen, ettersom en «ekstern» forfatter høyst sannsynlig ville blitt navngitt. Forfattere uten tilknytning til avisen har svært ulik bakgrunn: de er lærere, studenter, skjønnlitterære forfattere og i noen få tilfeller forskere.

Forfatterne av drøye ett av fem verk har tidligere skrevet faglitterære/historiske arbeider, mange av dem har sannsynligvis kompetanse på hovedfagsnivå (i dag mastergrad), uten at vi har kunnet dokumentere dette i alle tilfeller. Bare seks av avishistoriene er skrevet av profesjonelle forskere.⁶⁸ Disse arbeidene oppfyller i de fleste tilfeller strenge faglitterære krav om etterprøvbarehet gjennom referanser til kilder og støttelitteratur i teksten og litteratur/referanselister. Samtidig er perspektivene som ligger til grunn for arbeidene, tydelig uttrykt i innledninger og kapitteoversikter.

En mulig forklaring på at avishistorisk arbeider ofte utføres av folk uten tydelig historiefaglig kompetanse eller forskerkompetanse, er at oppdragsgiverne (avishuset) overlater arbeidet til interne medarbeidere som står på lønningslistene fra før. Interne forfattere kan også være teknisk eller administrativt ansatte eller personer med styreverv i avisene. Men oftest er de journalister, og gjerne med betydelig fartstid i avishuset. Et historisk arbeid er i all hovedsak tekstproduksjon, noe også journalister har som hovedgeskjeft. En underliggende logikk kan da være at det ikke er vesentlig forskjell på den faglige kompetansen som kreves for å skrive redaksjonelle tekster, og den kompetansen som kreves for å skrive et avishistorisk arbeid.

At avishistorie i all hovedsak blir skrevet av interne medarbeidere, er i forbausende grad lite problematisert. I bare fire arbeider, som vi har registrert, reises det i forordene forsiktige kritiske refleksjoner over det å skrive egen historie.⁶⁹ I forordet til *Helgeland Arbeiderblads* historie skriver forfatterne at det på mange måter ville vært en fordel å gi historieoppdraget til «en person som har sett det hele på noe avstand».⁷⁰ I avishistorien om *Asker og Bærum's Budstikke* konstateres det at det hadde vært nødvendig å vurdere om forfatteren også skulle skrive om sin egen redaktørperiode.⁷¹ Det settes også spørsmålstegn i historien om *Dagningen* om nærheten kunne bli for stor etter 40 års tilknytning til avisen. Men det hadde sine praktiske fordeler «fordi en annen oppgave var å gå gjennom *Dagningens* arkiver».⁷² At den tidligere redaktøren hadde lett tilgang til arkivene, er forståelig, men at det skulle være en «annen oppgave» enn det å arbeide med avisens historie, virker noe merkelig.

Med bakgrunn i dette har det avishistoriske feltet gjennomgående en lengre vei å gå når det gjelder å slippe til forfattere som har et uavhengig forhold til avisen, formell faglig kompetanse eller forskerkompetanse.

Faglitterære trekk i avishistoriene

Vi har valgt å ikke analysere avishistoriene som *faglitteratur*, som er et noe snevert sjangerbegrep som langt på vei inviterer til en enten-eller-klassifisering, og som forutsetter at en legger de dominerende fagtekstnormene til vitenskapsfaget (historie) til grunn. Dette mener vi ville være for strengt og ute av kontakt med de ambisjonene de fleste oppdragsgivere for avishistorieskriving har lagt til grunn. Vi har heller ikke brukt det svært brede sjangerbegrepet *sakprosa*, som må betraktes som en universell sjangerkategori for all litteratur som ikke hører til skjønnlitteraturens undersjanger. Selv om sakprosasjangeren absolutt må sies å ha kvalitetskriterier, ville et slikt valg gjøre det mer komplisert å skille mellom

avishistorier i spennet mellom ytterpunktene ikke grunnlag og svært godt grunnlag for å vurdere kilde- og litteraturbruk og forståelseskontekster. *Faglitterære trekk*, som vi har valgt, representerer en slags aristotelisk gylden middelvei. Det signaliserer at avishistorieutgivelser *er* historieskriving, og at avishistorieskriving – som all annen historieskriving – kan befinne seg på skalaen alt fra «helt fjernt fra» over «å ha varierende grader av fellestrekk med» og til «å anvende historievitenskapens fagtekstnormer fullt ut».

Å oppgi kilder og støtte- og referanselitteratur gir prinsipielt muligheter for etterprøvbarehet og innsikt i forfatterens konteksthorisont. Tabell 2 viser i hvilken grad avishistorieutgivelsene fra ulike forfatterkategorier har litteraturlister, referanser i tekst og bruker faglitteratur. Kategoriene forsker og lokalhistoriker/historiker er her slått sammen til forskere/historikere.

Tabell 2. Faglitterære trekk etter forfatterbakgrunn

	Journalist/ redaktør	Forsker/ historiker	Andre	Alle kategorier
Med referanser i teksten	7 (10 %)	14 (48 %)	1 (10 %)	22 (21 %)
Oppgitt faglitteratur	18 (27 %)	18 (62 %)	2 (20 %)	38 (36 %)
Med litteratur og kildeliste	20 (30 %)	19 (66 %)	2 (20 %)	41 (39 %)
Antall utgivelser	n = 67	n = 29	n = 10	N = 106

Tabell 2 viser at bare én av fem (21 prosent) av utgivelsene har referanser i løpende tekst, drøyt en tredjedel (36 prosent) oppgir faglitteratur som er brukt, og kun fire av ti (39 prosent) har litteratur-/kildeliste.

Vurdert ut fra den svært liberale klassifiseringspraksisen vår gir det en klar indikasjon på at det avishistoriske feltet som helhet bare i relativt liten grad har anvendt faglitterære trekk som handler om referanser i tekst, litteraturlister og bruk av faglitteratur. Tabellen viser også store forskjeller mellom forfatterkategoriene. Den store gruppen av journalist- eller redaktørforfattere sammen med den lille gruppen andre forfattere trekker representasjonen av faglitterære trekk klart ned, mens den delen av vårt materiale som er skrevet av forskere/historikere ikke uventet i langt sterkere grad skriver avishistorie preget av faglitterære trekk. Det lave innslaget av faglitterære trekk, særlig i avishistorier skrevet av journalister/redaktører eller forfattere i kategorien «andre», kan gi inntrykk av at innholdet i disse publikasjonene kan være mer tilfeldig og mindre gjennomtenkt enn ønskelig. Dette vanskeliggjør også etterprøving og vurdering for bruk i andre avis- eller mediehistoriske arbeider og i andre lokalhistoriske arbeider.

Hovedmønsteret der referanselitteratur og kilder blir oppgitt, er at avisen selv, lokalhistoriske arbeider (for eksempel årbøker), nasjonale historiske oversiktsverk og leksikalske oppslagsverk er dominerende. Muntlige kilder blir i mange tilfeller nevnt og i de fleste tilfeller navngitt, ofte er disse kildene ruvende redaktørpersonligheter.

Avisen *Hallingdølen*s historie oppgir for eksempel bare de kildene som har vært «mest [til] nytte»,⁷³ og i historien til *Nordlands Framtid* er bare «viktige kilder»⁷⁴ oppgitt. Det pressehistoriske arbeidet til Norsk Arbeiderpresse⁷⁵, som ikke er med i denne undersøkelsen, har en tilsvarende praksis. Eksempelen viser at betydelig og omfattende *presseforskning* skrevet av en journalist hadde få og sporadiske referanser i teksten og ble publisert uten litteraturliste som gav oversikt over kildegrunnlaget. Arbeidet hadde åpen-

bart vært omfattende og hadde mange gode kvaliteter, men i et pressehistorisk og medievitenskapelig perspektiv svekkes arbeidet dermed unødvendig.

Til sammen kan dette virke noe merkelig når vi vet at kildekritikk og kildebruk har fått økende oppmerksomhet innenfor journalist- og mediefagutdanningene.⁷⁶ På den annen side er det ikke tradisjon innenfor journalistikken å referere til kilder på samme måte og med samme systematikk som i humanistiske og samfunnsvitenskapelige fagtekster. I journalistikken kan kilden bli oppgitt ved navn og direkte sitat i teksten eller en åpen henvisning uten direkte sitat, eller ved at journalisten legger ut opplysninger fra en kilde, men *uten* å opplyse «at denne informasjonen kommer fra en annen enn journalisten selv».⁷⁷ Journalistene kan også bruke sin egen bakgrunnskunnskap, som enkelte ganger blir oppgitt i en faktaboks. Ofte forblir slike kilder skjult for leseren. Journalisten kan regne bakgrunnskunnskapen som allment kjent eller kan regne opplysningene som ikke-kontroversielle og derfor ikke se behovet for synliggjøring av kilden for å styrke troverdigheten til oppslaget.⁷⁸ Bare i noen få nisjeaviser kan lengre avis Kronikker ha fotnoter med kilder oppgitt til slutt.⁷⁹ Praksisen med å oppgi kilder i avistekster har mange varianter som faglitterære arbeider vanligvis ikke benytter. Og som vi har påpekt, blir kildene heller ikke oppgitt i mange avisoppslag. Det kan tenkes at denne praksisen er blitt sett på som uproblematisk å overføre når journalister utfører et avishistorisk arbeid. Litt senere skal vi se at dette er ikke helt uproblematisk.

Vi ser også at den nasjonale presseforskningen sjelden blir brukt til å etablere kontekst i bøkene. Svært få avishistorier oppgir referanser til presseforskning, og i de fleste tilfellene der dette blir gjort, er avishistoriene skrevet av folk med høyere universitetsutdanning. Denne typen forskning ble første gang registrert brukt av forfatteren Ragnar Ulstein i historien om *Sunnmørsposten*, utgitt i 1982.⁸⁰ Ulstein hadde yrkesbakgrunn som journalist, men på grunn av hans mange historiske arbeider og det at han var statsstipendiat (tildelt 1972), er han her kategorisert som historiker. Først i andre halvdel av 1990-årene, med arbeidet til Martin Eide om avisen *VG*,⁸¹ ble det noe mer vanlig å forholde seg til denne typen faglitteratur. Samtidig kan vi finne betydelige avishistoriske arbeider publisert etter tusenårsskiftet som heller ikke forholder seg til den nasjonale presseforskningen. Et eksempel er historien om *Tidens Krav*, som er et betydelig avishistorisk arbeid som forholder seg til andre lokale avishistorier, men likevel er uten referanser til den nasjonale presseforskningen.⁸² Variasjonen i bruk av nasjonal presseforskning kan ha naturlig bakgrunn i at de som skriver avishistorien, har ulik kompetanse og fagbakgrunn og kanskje ikke kjenner til sentrale arbeider innenfor presseforskningen. Det kan også sees på som blinde flekker, der forfattere ikke ser sentrale strukturelle rammebetingelser, nasjonale kontekster og mediepolitiske føringer som kan ha påvirket avisens historie. Denne mangelen på systematisk kontekstualisering gjør at begrepsmessige brohoder til for eksempel den nasjonale pressehistorien eller til komparative forståelser av avisenes historie i mange tilfeller nesten blir usynlige.⁸³ Et slikt utgangspunkt inviterer til å forstå (avis)historie som formidling av de umiddelbare nærliggende fakta.

At en rekke arbeider er skrevet av medarbeidere i avishus, sier i seg selv hverken noe negativt eller positivt om kvaliteten på innholdet. I et arbeid blir det framhevet at redaksjonssekretæren hadde de beste forutsetninger til «å se utviklingen i perspektiv»⁸⁴ da boken kom ut. Det trenger heller ikke å være avgjørende for den lokalhistoriske leseren at arbeidene mangler kontekst til presseforskningen, eller at kilder ikke er oppgitt. Dette er spørsmål om profesjonalitet og om hvilke *ambisjoner* oppdragsgiverne har for utgivelsen. Ofte er det lagt ned betydelige ressurser i arbeidet. Det er fullt mulig å skrive avishistorie uten at kildene er oppgitt, eller uten at utgivelsen har forskningsmessige ambisjoner. Slike arbeider vil likevel ha en snevrere bruksverdi, fordi de i mindre grad vil inngå i en kumulativ prosess som bygger opp avishistoriekunnskap for andre avishistorieforfattere, for det bredere lokalhistoriske feltet og for forskningsmiljøene. Dette kan gjøre det vanskeligere å se hva man kan bygge videre på i arbeidet, og

betydelige arbeider vil derfor stå i fare for å bli oversett. Dette er et argument for at også avishistoriske arbeider som ikke har forskningsmessige ambisjoner, bør utstyre teksten med referanser og litteraturliste.

I dag er det ukontroversielt og vanlig å erkjenne at forfattere som har et nært forhold til studieobjektet, vil ha problemer med å innta en kritisk distanse til det som skal studeres og omtales. Dette er også velkjent innenfor journalistfaget. Det skal ikke kunne settes spørsmål ved den redaksjonelle integriteten ved at journalisten kan mistenkes å ha et partsforhold i saker som omtales i avisen.⁸⁵ Når det gjelder avishistorie, kan det virke som at disse normene gjelder i langt mindre grad, da storparten av avishistoriene er skrevet av journalister eller tidligere redaktører i avisene. Redaktørene er jo også sentrale beslutningstakere i redaksjonen, og det er vanskelig å tenke seg at de skal kunne ha kritisk distanse til beslutninger de selv har tatt eller vært vesentlig delaktige i å ta. I noen av arbeidene skrevet av redaktører blir likevel tilknytningen til avisa problematisert, som vi tidligere har vist.

Denne gjennomgangen viser at en betydelig del av de utgitte avishistoriene både mangler noe av den håndverksmessige profesjonaliteten som det i lang tid vanligvis har blitt forventet av (lokal)historiske arbeider, og dessuten at det klare flertallet er skrevet av journalister og tidligere redaktører i avisene. Dette aktualiserer spørsmål om hvordan disse forfatterne så på normer for historieskriving da avishistoriene ble utformet. Det skal vi se nærmere på.

Avishistoriene – journalistikk eller historieskriving?

Vi har sett at forfattere med journalist- eller redaktørbakgrunn (og forfattere i forfatterkategorien andre) i klart sterkest grad skrev sine avishistorier uten tydelig representasjon av faglitterære trekk. Tendensen er såpass sterk at det virker lite sannsynlig at dette ikke enten reflekterer en utbredt tenkemåte i journalist- og redaktørstanden eller en individuelt gjennomtenkt intensjon. Vår empiri gir mulighet til å vurdere intensjonene til journalist- eller redaktørforfattere ved å analysere for- og etterordene i deres utgivelser. Bare for- og etterord som har tydelige formuleringer om formålet med utgivelsen, om forfatterens egen posisjonering og utvalgsprinsipper, er representert i tabellen.

Et fenomen som går igjen i flere forord, er at forfattere på ulikt vis markerer distanse til historie som faglitterær tradisjon. Dette ble gjerne gjort ved å markere at bøkene var skrevet ut fra et *journalistisk* perspektiv. Slike markeringer av distanse er nesten uten unntak uten klargjøringer av hva det faktisk innebærer å skrive en avishistorie ut fra journalistiske perspektiver eller i journalistisk form.

Tabellen nedenfor inneholder utdrag fra forord eller etterord i utvalgte avishistorier skrevet av journalister og redaktører.

Tabell 3: Omtale av avishistorie og journalistikk i utvalgte for- og etterord

Avis	Utdrag fra forord	Tekstreferanse
Oppland Arbeiderblad	«Her er det ikke tale om en fullstendig og utfyllende historikk, bare om glimt. Når alt kommer til alt, er det vel heller ikke mulig å måle alle menneskers innsats ved hjelp av en jubileumsbok.»	Finslo 1974: 5
Arbeider-Avisa	«Den gjør ikke krav på å være noe historisk dokument i den forstand at den forteller alt om Arbeider-Avisas utvikling (...) men det viktigste som skjedde ...»	Gullvåg 1974: i forordet
Hamar Arbeiderblad	«(...) det er lagt en hovedvekt på stille avisens engasjement inn i en utviklingsmessig sammenheng, å avspeile dens rolle som meningsdannende medium, som talerør for den politiske og faglige arbeiderbevegelse, og som service-organ for sitt distrikt.»	Wilhelmsen 1975: 7

Østlendingen	«Dette er ikke en roman, som skal leses fra perm til perm. Boka er formet som en avis i miniatyr.»	Skjegstad 1976: i forordet
Demokraten	«Noe historisk verk i vanlig forstand er det ikke lagt opp til fra forfatterens side. Snarere et forsøk på å presentere avisas historie i en moderne journalistisk form med håp om at stoffet skal engasjere flest mulig.»	Simensen 1981: i forordet
Fredrikstad Blad	«De siste 25 år ligger så nært i fortid at vi har funnet det riktigere å gi en oversikt over hva som skjedde enn å gå inn på historiske vurderinger. Oversikten er ført i pennen av redaksjonssekretær Sten Walter Karlsen som med 22 års allsidig tjeneste i avisen har hatt de beste forutsetninger for å se utviklingen i perspektiv.»	Redaktør Erik Skogstrøm i Dehli 1988: s. 255
Bergens Tidende	«Det er ingen dyptpløyende analyse eller kronologisk bedriftshistorie vi har forfattet (...) Vi har imidlertid brukt fantasi på å plassere Bergens Tidendes utvikling i samtidens begivenhetslys og ikke foreta noen 'dom' over rett eller galt. Det overlater vi til historien – historikerne – når den tid måtte komme.»	Eriksen, Hoshovde og Rødland 1992: i forordet
Rana Blad	«Beretningsformen dugde ikke. Det falt naturlig, med den bakgrunn jeg har, å forsøke en journalistisk tilnærming til stoffet. [...] Målet har vært en bok som også skal kunne leses som en bok.»	Hirsti 1992: i forordet
Stjørdalens Blad	«Kildene er angitt tydelig i teksten. I alt vesentlig bygger beretningen på Stjørdalens Blads årganger og personlige observasjoner. Forøvrig har det som forrige gang vært noe besværlig å måtte gjøre seg nytte av oppramsende framstillingsformer, men man kunne ikke skrive alle årgangene en gang til.»	Salberg 1992 i forordet
Stavanger Aftenblad	«Denne boken omhandler bare en mindre del, og er ikke ment å være en bedriftshistorie i den seriøse betydningen av ordet.»	Aadnøy og Pedersen 1993: i forordet
Haugesunds Avis	«'Avisen ved Sundet' er ikke ment å være et faghistorisk verk. Arbeidsformen har mer vært journalistens enn historikerens, og både utvalget og tolkningen av begivenheter og utviklingslinjer vil være preget av det.»	Osland 1995: i forordet
Asker og Bærums Budstikke	«Forfatteren har ønsket å gi plass for det særpregede og underfundige, de journalistiske poeng, uten å forsømme den historiske oversikten og beretningen om Budstikkas utvikling ...»	Kluge 1998: i forordet
Oppland Arbeiderblad	«'Ingens herre – ingens trell' er ingen historiebok, slik en historiker ville skrevet den. Den er en journalists verk, og er preget av det. Stoffmengden som måtte pløyes gjennom var enorm.»	Paulsberg 1998 i forordet
Eidsvold Blad	«Denne boken gir et streif inn i denne lokale avisverdenen. (...) Men den må absolutt ikke oppfattes som noe historiebok. Boka gir bare eksempler på hva avisen har skrevet om og hvordan stoffet er presentert. Artiklene som er helt eller delvis er gjengitt, er slik nyhetene ble presentert. De er sett i datidens lys ikke i historiens oppklarende perspektiv.»	Sandholtbråten 2001: 6.
Østlands-Posten	«En ting var at tiden var altfor knapp til å nærlese et par tre hundre tusen avis-sider ... [og andre kilder, vår merknad]. Kort sagt, agere forskere, ingen av oss er historikere. Vi er journalister. (...) Vi har valg ut emner og saker etter hva vi oppfatter som vesentlig for avisen og lokalsamfunnet, men også til dels etter et journalistisk con-amore-prinsipp.»	Hansen og Hansen 2006: 6
Finnmarken	«Intensjonen med mitt prosjekt, som journalist, er å presentere en helhetlig historie om avisa Finnmarken, fra starten i 1889 og fram til begynnelsen av 2007.»	Hildonen 2007: 7

Utdragene i tabellen ovenfor er fra de 16 av de 67 avishistorieutgivelsene som har journalister eller redaktører som forfattere, og som inneholder utsagn om eller posisjoneringer når det gjelder å skrive (avis)historie. De resterende 51 er mer uklare eller mangler tydelige formuleringer. I disse forordene eller etterordene mangler hensikten med utgivelsen utover at jubileumsåret og avisens betydning for lokalsamfunnet omtales. De omtaler heller ikke valg og bortvalg som er gjort, eller kildearbeidet. I slike avishistorieutgivelser blir det ofte omtalt at avishistorien var et viktig bidrag til byen, bygdas eller distriktets historie, og noen ganger til (distriktets) pressehistorie og avisens utvikling i bred forstand. Samtidig rettes det takk til forfatteren, eller forfatteren takker sentrale aktører i avisen, ofte tidligere redaktører, som også var viktige kilder til avishistorien. Ofte inneholder utgivelsene heller ikke tydelige vurderinger rundt det at redaktøren eller andre interne medarbeidere har skrevet historien, noe vi tidligere har omtalt.

I avishistorien om *Asker og Bærums Budstikke* (1998) markeres det i forordet at «det særpregede og underfundige, de journalistiske poeng» skulle få plass, men at dette likevel ikke skulle medføre at den historiske oversikten og beretningen om avisas utvikling ble fortrenget.⁸⁶ Dette var signal om en *intensjon* om en slags balanse mellom journalistiske perspektiver og historieskriving.

Oversikten viser at første gang det journalistiske perspektivet ble markert i en avishistorie etter 1970, var i 1981, i boken om *Demokraten*. Der poengterte forfatteren i forordet at boken *ikke* var et historisk verk, men en «avishistorie i en moderne journalistisk form».⁸⁷ Kanskje er tidspunktet tilfeldig, men det sammenfaller med perioden fra slutten av 1970-årene og utover 1980-årene da journalistene utviklet en klarere profesjonsidentitet.⁸⁸ Senere ble journalistperspektivet understreket i ulike former. Det kunne skje ved at forfatteren understreket at arbeidet ikke var ment å være noen *dyptpløyende* historisk analyse⁸⁹, eller at arbeidet ikke var et faghistorisk arbeid, men at arbeidsformen lå nærmere «journalistens enn historikerens».⁹⁰ Hva det innebar, ble ikke klarlagt. Et annet arbeid hevdet at det ikke var bedriftshistorie i den *seriøse* betydningen av begrepet.⁹¹ Retorisk kunne en da spørre om det var bedriftshistorie i en mindre seriøs betydning av begrepet. I en annen avishistorie blir det hevdet at arbeidet ikke måtte oppfattes som en «historiebok».⁹² Likevel var betydelige deler av avisens historie omtalt. I dette tilfellet virker det som at holdningen om at historieskriving må ha encyklopediske og «fulldekkende» ambisjoner for å være historie. Dette er for eksempel tydelig i historien om *Arbeideravisa*, der det hevdes at arbeidet ikke gjorde krav på å være et «historisk dokument i den forstand at den forteller alt om *Arbeider-Avisas* utvikling».⁹³ Dette kommer også fram i historien om *Oppland Arbeiderblad*, der det understrekes at det ikke handler om «utfyllende historikk, bare om glimt».⁹⁴ Her understrekes det at det ikke er mulig å «måle alle menneskers innsats» gjennom en jubileumsbok, som om det skulle være mulig i en «utfyllende historikk».⁹⁵ Refleksjoner om at historieskriving alltid innebærer valg og bortvalg – noe ellers også journalistikken gjør – er i begge tilfeller fraværende. Heller enn å bortdefinere egne arbeider som historieskrivning kunne forfatterne for eksempel påpekt ressurs- og tidsbegrensningene for arbeidet, klargjort hvilke prioriteringer og bortvalg disse begrensningene har forårsaket – og enkelt skissert hvilke blindsoner dette kan ha skapt i framstillingen. I forordet til Østlendingens historie posisjoneres utgivelsen i opposisjon til en skjønnlitterær tekstsjanger – «dette er ikke en roman, som skal leses perm til perm» – før det konstateres at utgivelsen er formet journalistisk «som en avis i miniatyr».⁹⁶ I noen tilfeller blir også historieskriving forbundet med «oppramsende framstillingsformer»⁹⁷ der avisen og forfatteren selv er de vesentligste kildene. Forfatteren av *Stjørdalens Blads* historie syntes det var en besværlig form, men erkjente at «man kunne ikke skrive alle årgangene en gang til».⁹⁸ At det kunne finnes andre måter å skape og formidle historie på, ble det ikke reflektert over.

I *Fredrikstad Blads* historie, som har to deler med ulike forfattere, får markeringen av distanse til historieskriving et særegent utslag. I forordet til del to hevder redaktøren at han ikke ville vektlegge «historiske

vurderinger», men bare «gi en oversikt over hva som skjedde».⁹⁹ Hvordan denne oversikten ble etablert uten valg/bortvalg av ulike slag, og som nødvendigvis må hvile på nettopp historiske vurderinger, ble ikke tematisert. I sum blir dette et noe paradoksalt utgangspunkt for en avishistorie. Paradoksene blir ytterligere forsterket i omtalen av redaksjonssekretæren, som var forfatter av siste del. Forordet sier her at redaksjonssekretæren med sin fartstid i avisen hadde de beste forutsetninger for «å se utviklingen i perspektiv».¹⁰⁰ Holdt opp mot ønsket om å ikke vektlegge historiske vurderinger representerer dette en liten elegant intellektuell kortslutning.

Andre forfattere/forord er langt mer tydelige på at det dreier seg om et avishistorisk arbeid. I historien til *Finnmarken*¹⁰¹ legges det vekt på at boken var et historisk arbeid som var utført av en journalist. Her drøftes kort bokens kildetilfang, som var registrert med en litteratur- og kildeliste til slutt. Det gjøres også i historien til *Oppland Arbeiderblad*, men her markeres det likevel at arbeidet ikke var en historiebok slik en *historiker* ville skrevet den.¹⁰² Den var skrevet av en journalist som også hadde anlagt en fiksjonshistorie i starten av boken. Men både i omfang og kvalitet var dette et betydelig avishistorisk bidrag. I historien til *Hamar Arbeiderblad*¹⁰³ heter det at hensikten med avishistorien ikke bare var å gjengi, men også å forklare sammenhengene i utviklingen. Dette avishistoriske arbeidet fra tidlig i vår periode (1975) markerte tre perspektiver som boken skulle formidle. For det første avisen som meningsdannende medium, for det andre avisen som talerør for den politiske og faglige arbeiderbevegelsen, og til slutt avisen som serviceorgan for sitt distrikt. Hvorvidt forfatteren lyktes med disse intensjonene, skal vi i denne omgangen la ligge, men dette er et av få forord skrevet av journalister/redaktører som er tydelig på hva som var hensikten med boken.

Lokalpatriotisk historieskriving

Få avishistorier går nærmere inn på hva som ligger i å skrive avishistorie ut ifra et journalistisk perspektiv, men det er unntak. I historien til *Østfoldposten*¹⁰⁴ hevder forfatterne at boken var skrevet ut fra et journalistisk *con-amore-prinsipp*. Dette innebar en journalisthistorisk patriotisme til det stoffet de selv hadde kjærlighet til, som opplyste, engasjerte og var underholdende historie for lokalsamfunnet. De ønsket ikke å «agere forskere»¹⁰⁵ eller skrive bedriftshistorie som knapt nok ble lest av andre enn ansatte i et jubileumsår – de var journalister. Det kunne virke som om historien skulle skrives ut fra et service-journalistisk eller nyttehistorisk perspektiv.¹⁰⁶

Forfatterne hadde utstyrt boken med *fiksjonshistorier* foran hvert kapittel som trolig var ment å gjøre det tradisjonelt historiske stoffet lettere tilgjengelig for leserne. Fiksjonene skulle bygge på kildebaset faktainformasjon, men det framgikk ikke i teksten hvor kildene var hentet fra. I stedet ble det hevdet at sannheten lå i det subjektive, og at «intet forandrer seg så ofte som fortiden».¹⁰⁷ Det ville opplagt være

Historien om avisen Raumnes viser at lokalhistorien om bygda har en betydelig plass i avishistorien

problematisk å legge seg på det motsatte, positivistiske ytterpunktet ved å framstille egen framstilling som objektiv sannhet, men det er svært ytterliggående å likestille sannhetsverdien til alle subjektive fortolkninger. Ulike tilpassede varianter av det som omtales som intersubjektivitet på det vitenskaps-teoretiske språket, kunne vært langt mer fruktbare. At ingenting forandrer seg så ofte som fortiden, kan dessuten bare være tilfelle dersom en med fortiden mener *fortolkninger* av fortiden. Videre heter det at alle generasjoner skaper sine egne historiske bilder, og at det ikke finnes en «objektiv sannhet om verden».¹⁰⁸ Sannheten ligger i subjektiviteten. Det første er det vanskelig å trekke i tvil at alle generasjoner *kan* gjøre – det andre er en generell påstand som plasserer tenkningen som tydelig – eller om en vil – ytterliggående *relativistisk*. Det er interessant at en slik «programerklæring» eller posisjonering med problematisk distanse til sentrale faglitterære normer uttrykkes i forordet til et betydelig avishistorisk arbeid. Godt innpå 2000-årene ville de fleste vente av andre større lokalhistoriske publikasjoner at de i vesentlig grad etterlever sentrale faglitterære normer. Innenfor historiefaget er utgangspunktet at rekonstruksjonen av fortiden skal skje gjennom kildekritiske og anerkjente vitenskapelige metoder.¹⁰⁹ I dette tilfellet blir i stedet en postmoderne og relativistisk argumentasjon markert som utgangspunkt for nærmest full frigjøring fra historiefagets kildekritiske tenkning. Denne argumentasjonen har paralleller til Per Olav Reintons utsagn om å frigjøre journalistikken fra «kildenes tyranni».¹¹⁰ Reinton hevdet at den akademiske samfunnsforskningen var «irrelevant for nyhets- og reportasjearbeidet»¹¹¹ og først og fremst representerte et maktforhold som måtte brytes. Dette makt- og kildekritiske perspektivet er senere blitt kritisert for ikke å anerkjenne at makt også blir utøvd i kraft av legitim fagkompetanse.¹¹² I en avishistorisk sammenheng kan slike holdninger omtales som *historisk journalistisme*, der forfatterne ønsker frihet fra sentrale kildekritiske- og historiemetodiske prinsipper. Det kan virke som at det var utenkelig for forfatterne av Østfoldpostens historie at et faglitterært historisk arbeid lot seg kombinere med en populærhistorisk og god historieformidling. At det finnes en stor mengde gode lokalhistoriske og relativt bredt leste fagpublikasjoner, reiser sterke innvendinger mot en slik synsmåte.

En annen måte å distansere seg fra det at utgivelser om avisers historie er historieskriving, finnes i *Rana Blads* historie. Der fastslås det at (den historiske) beretningsformen ikke dugde, og at det på grunn av forfatterens bakgrunn var naturlig å velge en «journalistisk tilnærming til stoffet».¹¹³ I dette tilfellet hevdes det også at målet med utgivelsen var å produsere en bok «som også skal kunne leses som en bok».¹¹⁴ Den implisitte påstanden her er at en ikke-journalistisk bok om avisens historie ikke er lesbar.

Gjennomgangen viser at det kan være problematisk å gi entydige svar på hva redaktør- og journalistforfatterne legger til grunn når de markerer at de skriver et historisk arbeid ut fra et journalistisk perspektiv. Noen forfattere har tydeligvis problemer med å erkjenne at et historisk arbeid er utført, selv om det er begrenset i omfang og trolig gitt begrenset tid. Samtidig finner vi journalistforfattere som uten forbehold anerkjenner at å skrive avishistorie er et spørsmål om å utføre et historisk arbeid. Noen få velger en strategi der de åpent gir uttrykk for at sentrale faghistoriske normer blir brutt. Holdningene kan kanskje forklares med ønsket om å gi seg selv ryggdekning for å gå inn på et fagfelt som de synes de bare delvis behersker. Men forklaringen kan også være et ønske om å signalisere bruk av metoder som vanligvis blir knyttet til journalistikken og tilgrensende fagfelt. Dette gjelder for eksempel det å ta i bruk fiksjonen som virkemiddel og gi intervjuet en framtreddende plass i teksten for å bryte opp en tradisjonell, historisk framstilling. Slike grep er også både kjent og relativt bredt akseptert innenfor historievitenskapen – også spesifikt innenfor lokalhistorie, men likevel med en annen metodisk tilnærming. Særlig viktig er muntlige kilder innenfor den såkalte Oral history-tradisjonen som vokste fram i USA og Europa fra 1960-årene. Men det som kjennetegner denne tradisjonen, er systematiske minneinnsamlinger fra grupper i samfunnet som ofte har falt utenfor historieskrivingen.¹¹⁵ Dette har gjerne vært under-

privilegerte grupper, og historieskriving innenfor denne tradisjonen vil derfor ofte i en viss forstand være «historie nedenfra». Signaler om en slik tilnærming er likevel fraværende i vår empiri, avishistoriene er i langt tydeligere grad historie innenfra og i mange tilfeller også ovenfra.

Innenfor historiefaget vil intervjuet først og fremst bli brukt som kilde i forfatterens analytiske framstilling der bare viktige deler blir direkte gjengitt. Fiksjonene forbindes kanskje først og fremst med kontrafaktisk historieskriving. Men den kontrafaktiske historieskrivingen har like sterke krav til kilder for å etablere relevante og ikke-usannsynlige hypoteser om årsaksforhold som i en ordinær historieframstilling.¹¹⁶

At noen journalister velger å etablere en fiksjonshistorie i et historisk arbeid, kan kanskje forklares med at journalister ofte overdriver sin frykt for å kjede sitt publikum. Løsningen blir å iscenesette en egen dramaturgi, men dermed kan også formidlingsansvaret og analysene bli trengt i bakgrunnen.¹¹⁷ Spørsmålet blir om den historieinteresserte leseren kjenner seg komfortabel med å få iscenesatt en fiksjon dersom fiksjonen går på bekostning av den virkelige avishistorien – en godt skrevet historie, med begrunnede utvalg, enkelt formidlet, med synlige relevante kontekster og med forsøk på å vurdere utvalgte sentralspørsmål.

Hovedtendenser i avishistoriene

Artikkelen har hatt til hensikt å undersøke hva som kjennetegner norske avishistorieutgivelser i perioden 1970–2023. Vi stilte disse spørsmålene: Hvem skrev avishistoriene? Hvor omfattende har sjangeren avishistorie vært? Hvordan forholdt forfatterne seg til faglitterære trekk og normer? Hvordan omtalte avishistoriene historieskrivingen og hensiktene med utgivelsene?

Undersøkelsen identifiserte 106 utgivelser i tiden 1970–2023. I tillegg registrerte vi 19 utgivelser før 1970 som ikke er undersøkt – den eldste fra 1899.

Figur 1 viser at det kom ut flest avishistorier i delperioden 1990–1999 (30), fulgt av delperiodene 1970–1979 og 2000–2009 med henholdsvis 26 og 25 avishistorier. I tiden etter 2010 har vi registrert elleve utgivelser, hvorav bare én så langt i 2020-årene. Sjangeren avishistorie har dermed vært i klar kvantitativ tilbakegang fra og med begynnelsen av 2010-årene. Vi har pekt på faktorer som gjør det sannsynlig at denne trenden vil fortsette.

Et stort flertall av utgivelsene handler om aviser som historisk har hatt et politisk-ideologisk grunnlag. Blant de 106 avisene som er omtalt i utgivelsene, er det aviser som kom ut i alle landets fylker slik inndelingen så ut før regionreformen. Store regionaviser og riksdekkende aviser har alle fått utgitt sin historie, med unntak av avisa *Nationen*. Avishistoriene omhandler også et betydelig antall aviser med lave og til dels svært lave opplagstall, og i omfang varierer de fra mindre hefter til flerbindsverk på over tusen sider.

Studien viser at menn har vært massivt dominerende blant forfatterne. Vi antar at dette et stykke på vei kunne være forståelig tidlig i perioden 1970–2023. Da var en svært liten del av journalistene og ikke minst redaktørene kvinner, og dermed var det svært få kvinner å velge mellom, gitt at utgiverne foretrakk forfattere med betydelig fartstid fra avisene. Senere i perioden, da kvinnene hadde blitt sterkt representert, kan en vanskelig komme unna at et kjønnsrolleettelseslep må være en vesentlig forklaring på denne massive mannsdominansen.

Det klare flertallet blant forfatterne, drøyt tre av fem, var eller hadde vært redaktører eller journalister. I overkant av én av fire er klassifisert som forskere/historikere, mens ca. én av ti var i kategorien andre. Forfatterne med journalist- eller redaktørbakgrunn og andre forfattere anvender, som en kunne vente, faglitterære trekk i *langt* mindre grad enn forsker-/historikerforfatterne. Dette gjelder alle de tre indikatorene (referanser, litteraturlister og faglitteratur) vi har undersøkt.

Det svært sterke innslaget av forfattere med bakgrunn fra avisene bidrar til at et markert mindretall av utgivelser i utvalget oppviser faglitterære trekk (se tabell 2). Ettersom det lokal- og regionalhistoriske feltet

er et relevant sammenligningsgrunnlag, er det tydelig at avishistorieutgivelsene ikke avspeiler den samme faglitterære utviklingslinjen som vitenskapeliggjøringen av lokal- og regionalhistoriefeltet har medført.

Grunnene til dette kan være mange, for eksempel at mange utgivere har hatt små økonomiske muskler, og at bokprosjektene derfor ble gjennomført med korte tidsrammer. Samtidig kan forklaringen også ligge i hvordan utgivere og forfattere tenker om sine avishistorieutgivelser, deriblant hvilke ambisjoner de har med dem. Studiet av forord og etterord viser at svært mange av utgivelsene ikke hadde spesifikke eller klare formuleringer om slike forhold. Det er i seg selv en indikasjon på at refleksjonsnivået omkring hva avishistorieutgivelsene egentlig er, i mange tilfeller har vært lavt.

Studien viser et stort spenn i hensikts- og posisjoneringssignalene i forord og etterord. Noen vedkjenner seg at de skriver eller gir ut historie eller lokalhistorie. Andre uttrykker at utgivelsene er journalistiske og ikke sikter mot å oppfylle tradisjonelle fagtekstkrav i historieskriving. I en del tilfeller markeres klar kritisk distanse til historieskriving som faglig tekstsjanger. Det er også innslag av eksplisitt fornektelse av at utgivelsene faktisk er historieskriving, for eksempel fordi det ikke var mulig å omtale *alle* sider ved avisens historie, det vil si å ha en encyklopedisk ambisjon – eller at forfatterne ikke ville late som om de var historikere. Her finner vi også relativt obskure påstander som for eksempel uttrykker ønske om å ikke gjøre vurderinger/valg, eller sterkt relativistiske utgangspunkt som tilkjennegrir likestilling av alle subjektive framstillinger.

Ettersom avishistoriene i så bredt omfang manglet omtale av hva som var hensikten med og ambisjonene for utgivelsene – eller de inneholdt utydelig omtale av slike forhold – kan vi vanskelig komme med sterke slutninger om alle avishistoriene på dette feltet. Det nokså svake innslaget av faglitterære trekk i selve utgivelsene og de relativt utbredte for- og etterordsformuleringene som på ulike måter konstaterer at utgivelsene er journalistiske produkter – og som i en del tilfeller både implisitt og eksplisitt på ulike måter fornektet at utgivelsene er historieskriving – inviterer likevel til en relativt tydelig *hypotese*: at avishistoriefeltet i vesentlig grad kjennetegnes av et lite reflektert forhold til både hva ambisjoner, siktemål og *historie* er. Slik sett skiller feltet seg tydelig fra nyere lokal- og regionalhistoriske oppdragsarbeider. Konsekvensene av dette er at en kvantitativt nokså omfattende tematisk historiesjanger i betydelig grad er 1) vanskelig eller lite etterprøvbart, 2) ofte kontekstfattig og 3) ofte dårligere egnet til å inngå i en kumulativ kunnskapsutvikling enn det som bør være mulig og ønskelig.

Noter

- 1 Hansen og Hansen 2006: 6
- 2 Stor takk til professor Oddveig Storstad (NTNU) og universitetslektor Gunnar Grut (NTNU) for konstruktive bidrag til artikkelen.
- 3 Omvik 2021
- 4 Geard og Gjerstad 2017
- 5 Skreien 2004
- 6 Se f.eks. Berg, Christensen og Dyrhaug 1984.
- 7 Treffmengden i Oria og i Nasjonalbiblioteket var svært forskjellige. Mange avishistorier kommer opp både ved søk på «avishistorie» og «pressehistorie». Det tolker vi som indikasjon på forskjellig registreringspraksis og klassifisering ved Nasjonalbiblioteket og ulike biblioteker.
- 8 Nilssen 1974; Ramberg 1994 og 2004; Hosar 2007
- 9 Smith-Meyer og Orgeret 2024
- 10 Dahl 2000: 3 ff.
- 11 Overrein 2005: 59 f.
- 12 Se litteraturlisten Avishistorier før 1970.
- 13 Se litteraturlisten Avishistorier før 1970, S.n. (1899).
- 14 Ovlin og Søberg 2024
- 15 Ottosen 2024

- 16 Larssen 1935; Solbakken 1950; Solbakken og Hamar Arbeiderblad 1955; Wilhelmsen 1975 og 1985
- 17 Myhre 2014: 132 f.
- 18 For vitenskapsteoretiske og vitenskapsfilosofiske resonnementer om hva historie er, se f.eks. Behan McCullagh 1998.
- 19 Se nærmere omtale av sjangerbegrep og lokalhistorie på lokalhistoriewiki.no.
- 20 Alsvik 1998
- 21 Alsvik 1998; Niemi og Winge 1994: 1f.
- 22 Tretvik 2004: 20 f.
- 23 Regjeringen.no. Standardkontrakt for oppdragsforskning
- 24 Tretvik 2004: 20 f.
- 25 Alsvik 1998: 14
- 26 Tretvik 2004: 77
- 27 Landslaget for bygde- og byhistorie (nå Landslaget for lokalhistorie) ble etablert 1920. I 1970-årene fikk lokalhistorisk forskning sterk vekst (Tretvik 2004: 75 og 83). Norsk Pressehistorisk Forening (NPF) ble først etablert i 1998, og i 2002 kom den første læreboken i Norsk pressehistorie (se Ottosen 2002).
- 28 lokalhistoriewiki.no
- 29 Mathisen 2010: 36
- 30 Mathisen 2018: 14
- 31 Olsen 2021: 4
- 32 Lindholm 2022: 76
- 33 Lindholm 2022: 76
- 34 Olsen 2021: 6 f.
- 35 Olsen 2021: 7
- 36 Blant de mange eksemplene på dette er Gullvåg 1974 (*Arbeideravisa*), Arnøy 1993 (*Stavanger Aftenblad*), Overrein 2001 (*Østlendingen*) og Christiansen 2016 (*Adresseavisen*).
- 37 Fonn 2011
- 38 Calmeyer og Mathisen 1974
- 39 Tverrå 1997
- 40 Grjøtheim 1999
- 41 Aune 2004
- 42 Amundsen 2009
- 43 Høidal 2005
- 44 Artikkelen ble påbegynt før fylkessammenslåingene i regionreformen. Sammenslåingene fikk effekt fra 1. januar 2020, men de sammenslåtte fylkene Viken, Vestfold og Telemark og Troms og Finnmark ble oppløst igjen etter vedtak i 2022. Vi har klassifisert utgiversteder etter fylkesinndelingen som gjaldt før regionreformen. Utgivelsen om *Svalbardposten* mangler fylkesregistrering fordi Longyearbyen/Svalbard ikke er kommune/fylke.
- 45 Skogmo 1970
- 46 Davidsen 1970
- 47 Salberg 1992
- 48 Vogt 1976
- 49 Sørensen 1981
- 50 Sandholtbråten 2001
- 51 Paulsberg 1998
- 52 Innvik 2006
- 53 Hildonen 2007
- 54 Kluge 1998
- 55 Norby 1999
- 56 Bare Syvertsen og Østby (1976), handler om en avis som fremdeles (2024) er partiavis (*Friheten*).
- 57 Dette var historien om *Morgenbladet* (2021). Da artikkelen ble ferdigstilt i januar 2025, var ingen andre nye avishistorier registrert.
- 58 Braathen Dahr 1988
- 59 Fonn 2011
- 60 Hass 2014
- 61 Historien til avisen *Friheten* av Syvertsen og Østby (1976)
- 62 Sandnes mfl. 1975

- 63 Norsk Journalistlag (NJ) 2023
- 64 Jensen 2016
- 65 Stafne 2007
- 66 Det er utfordrende å finne eksakt informasjon om forfatterne. Det kan skyldes bruk av ulike navnevarianter og initialer. Det har også vært utfordrende å kartlegge rollen forfatteren hadde da boken ble utgitt. Beskrivelsene av ulike kategorier inneholder gradsvurderinger (f.eks. omfattende publisering).
- 67 I *Tønsberg Blads* historie (Davidsen 1970) er forfatteren ført opp uten tilknytning til avisen, men forfatterens «uavhengighet» kan problematiseres når han samtidig var sentral i avisens pressebyrå – Høyres Pressebyrå.
- 68 Dette gjelder f.eks. historien til VG og *Dagbladet* av Eide (1995 og 2018), historien til *Nordlys* (Tjelmeland og Christensen 2003) og historien om avisen *Orientering* (Fonn 2011).
- 69 Dette gjelder historiene til *Dagningen* (Larsen 1998), *Asker og Bærums Budstikke* (Kluge 1998), *Nordlands Framtid* (Jensen 1985) og *Helgeland Arbeiderblad* (Jensen 1979).
- 70 Jensen 1979: i forordet
- 71 Kluge 1998: i forordet
- 72 Larsen: 1998: i forordet
- 73 Solhjell 1988: 197
- 74 Jensen 1985: 74
- 75 Lyshagen 2008
- 76 Se f.eks. Østbye, Helland, Knapskog og Larsen (2007).
- 77 Allern 2015: 110–111
- 78 Allern 2015:112
- 79 Se f.eks. den norske utgaven av *Le Monde diplomatique*.
- 80 Ulstein 1982
- 81 Eide 1995
- 82 Innvik 2006
- 83 Se Kjeldstadli 1992: 169 og 176 ff. om betydningen av å etablere kontekst i historieforskning.
- 84 Dehli 1988: 255
- 85 Uavhengighet og integritet blant journalister er kontroversielt og er drøftet i Bjerke og Dyb 2006: 145 ff.
- 86 Kluge 1998: i forordet
- 87 Simensen 1981: i forordet
- 88 Raaum 1999: 30 f.
- 89 Eriksen, Hoshovde og Rødland 1992: i forordet
- 90 Osland 1995: i forordet
- 91 Aadnøy og Pedersen 1993: i forordet
- 92 Sandholtbråten 2001: 6
- 93 Gullvåg 1974: i forordet
- 94 Finslo 1974: 5
- 95 Finslo 1974: 5
- 96 Skjegstad 1976: i forordet
- 97 Salberg 1992: i forordet
- 98 Salberg 1992: i forordet
- 99 Erik Skogstrøm i Dehli mfl. 1988: 255
- 100 Erik Skogstrøm i Dehli mfl. 1988: 255
- 101 Hildonen 2007: 7
- 102 Paulsberg 1998: 5
- 103 Wilhelmsen 1975: 7
- 104 Hansen og Hansen 2006
- 105 Hansen og Hansen 2006: 6
- 106 Se en nærmere drøfting av servicejournalistikk og nyttejournalistikk i Eide (2004).
- 107 Hansen og Hansen 2006: 6
- 108 Hansen og Hansen 2006: 6
- 109 Kjeldstadli 1992: 53
- 110 Raaum 1999: 59

- 111 Reinton 1984: 22
 112 Eide 2004: 44 f.
 113 Hirsti 1992: i forordet
 114 Hirsti 1992: i forordet
 115 Grove og Heiret 2020: 123 ff.
 116 Sørensen 2004: 182
 117 Eide 2004: 41

Litteratur

- Allern, S. (2015). *Journalistikk og kildekritisk analyse*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Alsvik, O. og Norsk lokalhistorisk institutt (1998). *Norsk lokalhistorisk institutt og lokalhistorie i Norge*. Instituttet.
- Behan McCullagh, C. (1998). *The truth of history*. London: Routledge.
- Bjerke, P. og Dyb, E. (2006). *Journalistikk i risikosamfunnet*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Bratberg, Ø. (2021). *Tekstanalyse for samfunnsvitere*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Dahl, H.F. (2000). Gjort og ugjort i Norge. I R. Ottosen og G. Hjeltnes (eds.). *Trenger vi en ny pressehistorisk satsing i Norge? Rapport fra pressehistorisk seminar 10. april 2000* (pp. 3–13). [Oslo]: Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag.
- Eide, M. (2004). *Hodet på blokken: essays om journalistikk*. Oslo: Gyldendal akademisk
- Geard, K. og Gjerstad, L. (2017). *Frifant og budbringer Journalisten 100 år*. Brumunddal, Absolutt Forlag
- Grove, K. og Heiret, J. (2020). Å arbeida med munnlege kjelder. I Melve L. og Ryymin, T. (red.) *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hubbard, W.H. (1995). *Making a historical culture: historiography in Norway*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Hundstad, D. (2020). Lokale historier. Lokalhistorie, muntlig historie og historiefag i et historiografisk perspektiv. *Tidsskrift for kulturforskning*. Volum 19, nr. 1.
- Jensen, A. (2016). 1. Kalde fakta. Norsk Redaktørforening. <https://www.nored.no/NR-dokumentasjon/Rapporter-og-veiledere/Rekruttering-av-kvinnelige-ledere/1.-Kalde-fakta>
- Kjeldstadli, K. (1992). *Fortida er ikke hva den en gang var: en innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindholm, M. (2022). *Makt og journalistikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lokalhistoriewiki.no. (2023) *Sektorhistorie*. Hentet 13.02. 23 fra <https://lokalhistoriewiki.no/wiki/Sektorhistorie>
- Lyshagen, G. (2008). *Fra storhusholdning til moderne mediekonsern: Norsk arbeiderpresses historie*. [Oslo]: A-pressen.
- Mathisen, B.R. (2010). *Lokaljournalistikk : blind patriotisme eller kritisk korrektiv?* Oslo: IJ-forlaget.
- Mathisen, B.R. og Morlandstø, L. (2018). *Lokale medier: samfunnsrolle, offentlighet og opinionsdanning*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Myhre, J.E. (2014). *Historie. En introduksjon til grunnlagsproblemer*. Oslo: Pax.
- Niemi, E., Winge, H., Etterkrigshistorisk register og LOS-senteret. (1994). *Lokalhistorie som etterkrigshistorisk forskningsfelt*, vol. 19, 45. Oslo: LOS-senteret.
- Norsk Journalistlag (2023). *Oversikt medlemstall i NJ*. Hentet 15.02.2023 fra <https://www.nj.no/nyheter/medlemsvekst-i-norsk-journalistlag/>
- Olsen, K. S. (2021). Lokaljournalistikken i en grenseløs tid. *Norsk medietidsskrift*, 28(1), 1–15. <https://doi.org/10.18261/ISSN.0805-9535-2021-01-02>

- Omvik, E. (2021). *God vakt!: Journalistikk i Forsvaret gjennom 75 år 1945–2020*. Oslo: Forsvarets forum.
- Ottosen (2024). Den Constitutionelle. I *Store norske leksikon*
- Ottosen, R. (2002). *Norsk pressehistorie*. Samlaget.
- Overrein, P. (2005). *Avviklingen av partipressen : en studie av avisen Østlendingen og norske partiavis-historier 1970–2004*. Trondheim: Hovedoppgave i statsvitenskap, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet.
- Ovlin, L. og Søberg E. (2024). Hamar Stiftstidende. I *Store norske leksikon*
- Piesla, K.M. (2007). *Lesere i sikte: lesermarkedsundersøkelser i 12 lokalaviser*. Universitetet i Oslo: Masteroppgave i medievitenskap.
- Regjeringen.no. *Standardavtale for forsknings- og utredningsoppdrag*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/forskning/artikler/standardavtale-for-forsknings-og-utredni/id673546/>
- Reinton, P.O. (1984). Kildenes tyranni. *Nytt norsk tidsskrift*, 1(4), 21–32.
- Raaum, O. (1999). *Pressen er løs!: fronter i journalistenes faglige frigjøring*. Oslo: Pax.
- Store norske leksikon. www.snl.no Avis
- Smith-Meyer, T. og Orgeret K.S. (2024). Avis. I *Store norske leksikon*
- Skreien, N. (2004). *Teledata og Norges første elektroniske avis*. Oslo: Norsk Telemuseum.
- Stafne (2007). *Engebrethevegelsen og kvinnelige journalister: Anne Lise Stafne forteller*. Hentet 15.02.2023 fra <https://www.kvinnehistorie.no/artikkel/t-3758>
- Stranger-Thorsen, I. (2006). *Kamp om Klassekampen: en institusjonsanalyse av Klassekampen med fokus på redaktørskiftet i 1997 og utviklingen av redaktørrollen i avisa*. Oslo: Masteroppgave i medievitenskap UiO
- Sørensen, Ø. (2004). *Historien om det som ikke skjedde. Kontrafaktisk historie*. Oslo: Aschehoug.
- Tjelmeland, S. og Kvinnheringen. (1997). *Da sto i aviso: Kvinnherad 1973–1997*. Husnes: Kvinnheringen.
- Tretvik, A.M. (2004). *Lokal og regional historie*. Oslo: Samlaget.
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K. og Larsen, L.O. (2007). *Metodebok for medievitenskap*. Bergen: Fagbokforlaget.

Avishistorier etter 1970 – kildene for undersøkelsen

- Amdahl, K. og Uv, O. (red.) (1992). *Adresseavisen 225 år: 1767–1992*. Trondheim: Adresseavisen.
- Amundsen, B. (2009). *Minnebok og klagemur: 60 år med Svalbardposten*. Longyearbyen: Svalbardposten.
- Arnøy, J. (1993). *Stavanger Aftenblad: 1893–1993*. Stavanger: Stavanger Aftenblad.
- Aune, J. (2004). *Andøyposten: Andøypostens jubileumshefte 2004*. Andenes: Andøyposten.
- Baggethun, R. (1975). «Gjengangeren» 125 år: 1851–1976: 1: *Stenberg-epoken 1851–1900*. Horten: A/S Gjengangerens trykkeri.
- Baggethun, R. (1977). «Gjengangeren» 125 år: 1851–1976: 2: *Tiden fra 1900 til 1951*. Horten: A/S Gjengangerens trykkeri.
- Belsvik, J. (2002). *Sunnhordland 100 år*. Stord: Sunnhordland.
- Berg, B. (2007). *Adressa – avisen, byen og distriktet*. Grimstad: Grimstad Adressetidende.
- Berg, K., Christensen Ø.V. og Dyrhaug, L. (1984). *Sandefjords historie – sett gjennom Sandefjords Blads spalter. 1940–1983 (vol. 2)*. Sandefjord: Sandefjords blad og trykkeri.
- Braathen Dahr, E. (1988). *Ukens nytt i 99 år*. Oslo: Aftenposten.
- Bjørnland, B. (2003). *Det sto i Amta. Smaalenenes amts tidende – 143 år i Halden*. Halden: OK-trykk.
- Bjørnsen, B. (1984). *Har du hjerte? Tusener lider! Arbeiderbladet 100 år*. Oslo: I kommisjon Tiden norsk forlag.

- Bækken, A., Arbeidets rett og Mauren. (1982). *Speilbilde av et lokalsamfunn: Mauren/Arbeidets rett 1907–1982*. Røros: Arbeidets rett.
- Calmeyer, B. og Mathisen, K-O. (1974). *Aftenposten*. Oslo: Pax.
- Christiansen, P. (2016). *Det sto i Adressa 250 år med nyheter*. Trondheim: Museumsforlaget.
- Christensen, P. og Tjelmeland, H.. (2003). *Flammende budbringer. Nordlys gjennom 100 år*. Tromsø: Bladet Nordlys.
- Dagre, T. (1996). *40 år i Norges tjeneste. Historien om flypostavisen Nytt fra Norge 1955–1995*. Oslo: Nytt fra Norge.
- Dahl, H.F, Forr, G., Mjeldheim, L. og Solstad A. (red.) (1993). *Utskjelt og utsolgt*. Oslo: Aschehoug.
- Dahr, E.B. (1988). *Ukens Nytt i 99 år*. Oslo: Aftenposten.
- Dalastøl, O. (1979). *Halden Arbeiderblad er 50 år. En avis som brøt gjennom grensene-*. Halden: AL Halden Arbeiderblad
- Davidson, Ø. (1970). *Tønsbergs Blad. Historie og forhistorie bind I og II*. Tønsberg: Tønsbergs Blad.
- Davidson, Ø. (1975). *Drammens Tidende og Buskeruds Blad – Bind I Opprinnelsen*. Drammen: Drammens Tidende og Buskeruds Blad/Harald Lyche & Co. AS.
- Dehli, M., Skogstrøm, E. og Karlsen, S.W. (1988). *Fredrikstad Blad gjennom skiftende tider. «Bladet» i det lokale miljø og i den politiske strid*. Fredrikstad: Fredrikstad Blad.
- Dybing, L. (2009). *Dalane Tidende i 125 år 1885–2009*. Egersund: Dalane Tidende.
- Eide, M. (1995). *Blod, sverte og gledestårer: VG, Verdens gang 1945–95*. Oslo: Schibsted.
- Eide, M. (2018). *Alltid foran skjermen. Dagbladet og det digitale skiftet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, E., Rødland, K., Hoshovde, N. og Bergens Tidende. (1992). *År i forandring. En kavalkade over de siste 25 år i Bergens Tidendes historie*. Bergen: Bergens Tidende.
- Finslo, M. (1974). *Døgnetts historie gjennom 50 år: Oppland Arbeiderblad 1924 – 30. januar – 1974: en jubileumsbok*. Gjøvik: Oppland Arbeiderblad.
- Fløtten, E. (1984). *Sør-Varanger Avis gjennom 35 år 1949–1984*. Kirkenes: Sør-Varanger Avis.
- Fonn, B.K. (2011). *Orientering – Rebellenes avis*. Oslo: Pax Forlag.
- Fylling, J. (1999). *Avisa på Jæren: Jærbladet 50 år: 1949–1999*. Bryne: Jærbladet.
- Gjerdåker, J. (1983). *Med «Hordaland» gjennom 100 år*. Voss: Vestanbok.
- Grjotheim, S. (1999). *Fjuken – dei ti fyrste åra*. Skjåk/Stryn: Fjuken/Fjordprent.
- Gullvåg, E. (1974). *Arbeider-Avisa gjennom 50 år: 1924–1974*. Trondheim: Arbeider-Avisa.
- Gullvåg, S. (1974). *Hardanger folkeblad 25 år, 1949–1974*. Odda: Bladet.
- Hansen, K.-W. og Hansen, S.E. (2006). *Det står i bla'e*. Larvik: Østlandsposten.
- Hansen, K., og Helgelands Blad. (2004). *«Dæ sto' i avisa»: Bruddstykker fra Helgelands Blads avishistorie og utviklingen på ytre Helgeland i periodene ca. 1911–1920 og 1951–1960*. Sandnessjøen: Helgelands Blad.
- Hass, E.B. (2014). *Grenda – ei lokalavis blir til*. Bergen: Kapabel forlag.
- Hasselknippe, O. (1985). *Slik ble VG til*. Oslo: Schibsted.
- Hildonen, B. (2007). *Avis i grenseland: Finnmarkens historie*. Vadsø: Dagbladet Finnmarken.
- Hirsti, Ø. (1992). *Folkets røst i 90 år. Dunderlandsdølen, Helgelands fremtid, Rana blad 1902–92*. Mo i Rana: Rana blad.
- Hoffstad, A., Berg, K. og Sandefjords Blad (1983). *Sandefjords historie – sett gjennom Sandefjords spalter. 1861–1940 (Bind.1)*. Sandefjord: Sandefjords Blad og Trykkeri.
- Holm, Y. (1999). *Svæarta: Morgenposten – en gang Norges største avis*. Oslo: Orion.
- Hosar, K. (2007). *I døgnetts tjeneste. Avishuset Gudbrandsdølen Lillehammer tilskuers historie : 3*. Lillehammer: Gudbrandsdølen Dagningen AS og Thorsrud Lokalhistorisk forlag.

- Høidal, E. og Sykkylvsbladet. (2005). *Lim og lupe i lokalsamfunnet : Sykkylvsbladet : 1946–2006*. Sykkylven: Sykkylvsbladet Lokal nytt.
- Håland, P. (1979). *Gula Tidend i 75 år. Eit liv i strid for fridom og norskdom, bygdenorsk kulturarv og norsk bondereising på fullnorsk målgrunn*. Bergen/Oslo: Gula Tidend/Samlaget.
- Innvik, P.E. (2006). *Et fyrstårn i havgapet. Tidens krav gjennom 100 år: 1906–2006*. Kristiansund: Tidens krav.
- Jensen, E. (1979). *En milepel: Helgeland Arbeiderblad 50 år*. Mosjøen: Helgeland Arbeiderblad.
- Jensen, E.R. (1997). *En by i verden – en avis i byen. 120 år med lokalavisen Agder*. Flekkefjord: Avisen.
- Jensen, K. (1985). *Kultur og kampmiddel. Nordlands framtid gjennom 75 år: 1910–1985*. Bodø: Nordlands framtid.
- Jønsson, M. (1976). «Nordlys» i 75 år. Tromsø: Nordlys.
- Karlsen, W. og Lundestad, S. (red.) (2012). *Start Pressen! Avisene i Bodø gjennom 150 år*. Trondheim: Akademika Forlag.
- Kluge, R. (1998). *For Asker og Bærum gjennom 100 år: Asker og Bærums budstikke 1898–1998*. Billingstad: Budstikka.
- Kullerud, D. (2019). *Dagen 1919–2019 Kulturell motstemme i hundre år*. Oslo: Cappelen Damm.
- Larsen, E.W. (2006). *Demokraten i hundre : fra Smaalenenes social-demokrat til Demokraten 1906–2006*. Fredrikstad: 2mar forlag A/S.
- Larsen, K.H. (1998). *Avishistorien: 1924–1997: fra komité til GD*. Lillehammer: Thorsrud, Lokalhistorisk forlag.
- Larsen, P. (1980). *Vi treffes i Fremtiden – gjennom 75 år*. Drammen: Fremtiden.
- Løvland T. (1999). *Idealisme og livskamp i 25 år: Aviseventyret i indre Troms*. Moen i Målselv: Nye Troms.
- Mørkedal, S. (1996). *Sulaposten – talerør i 50 år 1946–1996*. Langevåg: Sulaposten.
- Møst, M. (2015). *Kroner og røre. Historien om NHST og Dagens Næringsliv*. Oslo: Gyldendal.
- Ness, A. og Firda. (1993). *Firda 75 år: 1918–1993*. Førde: A/S Avishuset Firda.
- Nilssen, A.B. (1974). *Ved en milepel: Dagningen 1924–1974*. Lillehammer: Dagningen.
- Norby, T.E. (1999). *Varden fra fjord til fjell gjennom 125 år: avishistorie i Telemark fra 1874 til 1999*. Porsgrunn: Forlaget Grenland.
- Osland, E. (1995). *Avisen ved Sundet – Haugesunds Avis 1895–1995*. Haugesund: Haugesunds Avis.
- Overrein, P. (2001). «Hvor ånden bærer bud» : Østlendingen fra Arbeiderdemokratene til Orkla. Elverum: Østlendingen.
- Ovlien, L. (2010). *Nær og nyttig – Glåmdalen 1885–2010*. Kongsvinger: Mediehuset Glåmdalen.
- Oxem, A., Bladet Vesterålen AS og K. Nordahls trykkeri AS. (2000). *Bladet Vesterålen: bindeledd i øysamfunnet gjennom 80 år*. Sortland: Bladet Vesterålen AS og K. Nordahls trykkeri AS.
- Paulsberg, T. (1998). *Ingens herre – ingens trell. Oppland Arbeiderblad: 75 år i distriktets tjeneste*. Gjøvik: Oppland Arbeiderblad.
- Rabben, B. og Vestlandsnytt. (1995). *Vestlandsnytt: Bodberar i 60 år*. Fosnavåg: Vestlandsnytt.
- Ramberg, K. (1994). *I døgnetts tjeneste. Avishuset Gudbrandsdølen Lillehammer Tilskuers historie I*. Lillehammer: Gudbrandsdølen Lillehammer Tilskuer og Thorsrud a.s, Lokalhistoriske Forlag.
- Ramberg, K. (2004). *I døgnetts tjeneste. Avishuset Gudbrandsdølen Lillehammer Tilskuers historie II Laagen*. Lillehammer: Gudbrandsdølen Dagningen AS og Thorsrud a.s, Lokalhistoriske Forlag.
- Reidem, J. (red.) (1993). *Hadeland 1918–1993. Fra aviside til moderne mediebedrift*. Gran: A/S Hadeland.
- Robøle, O., Valdres og Valdres trykkeri, AS. (2004). *100 år i Valdres: Avis «Valdres» 1903–2003*. Fagernes: AS Valdres og Valdres trykkeri.
- Rudeng, E. (2021). *Morgenbladet: En historie for seg*. Oslo: Pax forlag A/S.

- Rødland, K. (2000). *Til vern om bygda Raumnes og Nes – samliv i 50 år*. Årnes: Raumnes A/S.
- Røste, O. (1995). *En varde i distriktet. Ringerikes Blad 150 år*. Hønefoss: Ringerikes Blad.
- Sandnes, A. (red.) (1975). *Fjordbladet gjennom 100 år*. Bergen: Centraltrykkeriet/Fjordbladet.
- Salberg, B.T. (1992). *Stjørdalens Blad gjennom 100 år*. Trondheim: s.n.
- Sandholtbråten, J.A. (2001). *Nyhetsglimt gjennom 100 år. Eidsvold Blad 1901–2001*. Eidsvoll: Eidsvold Blad.
- Simensen, J.O. (1981). *Fra menighetsorgan til moderne avis. Fredrikstad-avisa Demokratens 75 års jubileumshistorie*. Fredrikstad: Demokraten.
- Seland, J. (1975). *Med Fædrelandsvennen i hundre år: 1875–1975*. Kristiansand: Fædrelandsvennen.
- Skjeseth, A. (2011). *Sykle på vannet – historia om Klassekampen*. Oslo: Samlaget.
- Skjegstad, A. (1976). *Østlendingen*. Elverum: Østlendingen.
- Skjeldal, G. (2017). *Vestover: Bergens Tidende i 150 år*. Oslo: Cappelen Damm.
- Skogmo, A. (1970). *Brønnøysunds avis og bokhandel gjennom 50 år: 1920–1970*. Brønnøysund: Brønnøysunds avis.
- Sletbakk, K. (2003). *Fremover i 100 år: Fremover 1903–2003 og litt om arbeiderbevegelsen hjemme og ute*. Narvik: Fremover.
- S.n. (1973). *Asker og Bærums budstikke. 75 år. 1898–1973*. Sandvika: Asker og Bærums budstikke.
- S.n. (1976). *Eidsvold blad gjennom 75 år: 1901–1976*. Eidsvoll: Bladet.
- S.n. (2000). *125-årsjubileum 3. juli 1875–2000. Fædrelandsvennen: Avisen for Sørlandet*. Kristiansand: Fædrelandsvennen.
- Solhjell, K.O. (1988). *Lokalavisa vår 50 år: Hallingdølen 1936–1988*. Ål: Hallingdølen.
- Sveli, A. (1995). *En milepel: folkets tjener i 75 år: As Brønnøysunds Avis og Bokhandel 1920–1995*. Brønnøysund: Brønnøysunds Avis og Bokhandel.
- Syvertsen, H. og Østby, T. (1976). *Friheten*. Stavanger: s.n.
- Sørensen, L. (1981). *Drammens Tidende og Buskerud Blad – Bind II 1900–1945*. Drammen: Drammens Tidende og Buskerud Blad.
- Sørli, E. (1976). *Fra småbyavis til distrikts-organ: Glåmdalen 1926–76*. Kongsvinger: Glåmdalen.
- Tjelmeland, S. (1997). *Da sto i aviso: Kvinnherad 1973–1997*. Husnes: Kvinnheringen.
- Torvik, O. R., Tjønneland, K.P., Selvik, T., Brunvand, O. og Helle, E. (1977). *Ved en milepel. Smakebiter av en avishistorie. Samlet til Bergens Arbeiderblads 50 års jubileum*. Bergen: Bergens Arbeiderblad.
- Tveit, T. (1996). *Du er ikke alene: TA gjennom 75 år*. Skien: Telemarksavisa.
- Tverrå, K. (1997). *Samlingspunkt for distriktet: Nordlands avis*. Bodø: Landsdelsutvalget for Nord-Norge, Nord-Trøndelag, Nordland fylkeskommune og Hemnes kommune.
- Ulstein, R. (1982). *By og land i 100 år: Sunnmørsposten 1882–1982*. Ålesund: Sunnmørsposten.
- Vogt, J.H. (1976). *Med Moss Avis gjennom 100 år: 1876–1976*. Moss: Moss Avis.
- Voksø, P. (1994). *I strid siden freden: Historien om Vårt land 1945–1995*. Oslo: Vårt land AS.
- Wilhelmsen, K. (1985). *Partiorgan og distriktsavis: Hamar Arbeiderblad 1925–1975 og 1975–1985*. Hamar: Hamar Arbeiderblad.
- Wilhelmsen, K. (1975). *Partiorgan og distriktsavis: Hamar Arbeiderblad 1925–1975*. Hamar: Hamar Arbeiderblad.
- Zakariassen, O. (2008). *Slik ble ØB ØB: Jubileumshfte til Østlandets Blads historie fra 1908 til 1919*. Ski: Østlandets Blad.
- Zakariassen, O. (2002). *«Mossavisa»: Moss Avis 125 år: 1876–2001*. Moss: Moss Avis.

- Zakariassen, O. (2001). *Øvre, Indre og andre: presse- og mediehistorien i Indre Østfold 1899–2000*. Askim/Mysen: Smaalenene medier.
- Øisang, Å. (1979). *Med lokalavisa i 50 år: 1929–1979*. Sarpsborg: Sarpsborg Arbeiderblad.
- Aadnøy, A. og Pedersen, H. (1993). *Avisen og menneskene: Stavanger Aftenblad 100 år*. Stavanger: Paul T. Dreyers forlag.

Avishistorier før 1970

- Anthonsen, R., Vold, R., Borgen, J. og Kortner, O. (1968). *Dagbladet i krig og fred: 1930–1954*. Oslo: Aschehoug.
- Fasting, K. (1967). *Hundre års kavalkade: Bergens Tidende 1868–1968*. Bergen: Bergens Tidende.
- Nilsen, S. (red.) (1953). *Fremover: 1903–1953: jubileumsnummer*. Narvik: Fremover.
- Grambo, P. (1951). *Østlendingen gjennom 50 år: 1901–1951*. Elverum: Østlendingens trykkeri.
- Hauge, Y. og Steen, R. (1963). *Morgenbladets historie*. Oslo: Morgenbladets forlag.
- Husby, E. (1943). *Den Constitutionelle: Et dagblad for hundre år siden*. Kristiansund: Sverdrups Bokhandel.
- Larssen, O. (1935). *Beretning for Hamar Arbeiderblad gjennom 10 år*. Hamar: Hamar Arbeiderblad.
- Lofotposten. (1956). *Lofotposten 1896–1956: Jubileumsnr*. Svolvær: Lofotposten.
- Pedersen, J. (red.) (1968). *Hadeland: 1918–1968: Omkring avisens 50 år – og litt til*. Brandbu: Hadeland.
- Rieber-Mohn, C.I. (1947). *Hamar Stiftstidende 1847 – 29. juli – 1947: Med stikka gjennom 100 år*. Hamar: Hamar Stiftstidende.
- Solbakken, E.O. (1950). *Hamar Arbeiderblad gjennom 25 år: Trekk av Arbeiderpartiets pressehistorie i Hedmark fra 1909*. Hamar: Hamar Arbeiderblad's Trykkeri.
- Solbakken, E.O. og Hamar Arbeiderblad. (1955). *Hamar Arbeiderblad's festskrift*. Hamar: Hamar Arbeiderblad's Trykkeri.
- Skogsaa, T. (1969). *Helgeland Arbeiderblad 40 år, 1929–1969*. Mosjøen: Helgeland Arbeiderblad.
- Støren, W., og Adresseavisen. (1967). *Adresseavisen to hundre år: Fra postrytternes til telesatellitenes tidsalder*. Trondheim: Adresseavisen.
- S.n. (1912). *Nordlandsposten: Nordlands Amtstidende i femti Aar: 1862 – 1ste Oktober – 1912*. Bodø: Bodø boktrykkeri
- S.n. (1899). *25 Aar: Varden's Jubilæumsnummer: 17de Decbr. 1874–17de Decbr. 1899*. Skien: Chr. Pedersens Bogtrykkeri.
- Vold, R. (1949). *Dagbladet i Tigerstaden*. Oslo: Aschehoug.
- Vårt Land (1965). *Vårt land 20 år: 1945–1965: En hilsen fra bladet til venner og medarbeidere*. Oslo: Vårt Land
- Wasberg, G. (1960). *Aftenposten i hundre år: 1860–1960*. Oslo: Schibsted.

